

Maria Hirvi-Ijäs & Vappu Renko

”Enligt den svenska modellen...”

Kommunalt kulturpolitiskt utövande i Finland och i Sverige. En pilotstudie.

10.6.2020

Cupores arbetspapper 11

Kulturpolitiska forskningscentret Cupore

© Författarna och Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö 2020

ISBN 978-952-7200-55-1 (pdf)

ISSN 2343-2284 (pdf)

INNEHÅLL

1	INLEDNING	4
2	DE FYRA STÄDERNA: UTGÅNGSPUNKTER	7
2.1	Geografiskt läge och befolkningsstruktur	7
2.2	Regionala ramar	10
2.3	Nationella ramar	16
2.4	Städernas strategiska tyngdpunkter.....	19
3	KULTURPOLITISKA SYNPUNKTER PÅ DE FYRA STÄDERNA	21
3.1	Hur är städernas kulturförvaltningar strukturerade?	21
	Förvaltning.....	21
	Ekonomi	23
3.2	Hur har städerna valt att organisera sina kulturtjänster i praktiken?.....	27
3.3	Hur hanterar man kulturell mångfald i de lokala och regionala strukturerna?	30
	Kulturpolitisk tolkning av kulturell mångfald i Sverige.....	32
	Kulturpolitisk tolkning av kulturell mångfald i Finland.....	37
3.4	Hur ser man på konstnärernas position och betydelse ur ett lokalt och regionalt perspektiv?	44
	Konst- och konstnärspolitikens förståelse och roll i Sveriges kulturpolitik. 44	
	Konst- och konstnärspolitikens förståelse och roll i Finlands kulturpolitik. 53	
4	SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER.....	60
	KÄLLOR.....	64

1 INLEDNING

Det här arbetspapperet summerar en pilotstudie, vars syfte är att jämföra utövad kulturpolitik i Finland och i Sverige. Det finns flera orsaker till att just en sådan jämförelse är väsentlig. Ländernas gemensamma historia har fört med sig liknande administrativa strukturer och såväl kulturuppfattningar som kulturpolitiska uppfattningar har utvecklats i samma riktning. Det är även möjligt att se historiska och samhällsliga likheter i det kulturpolitiska utövandet.

Samtidigt har de båda länderna utvecklats i olika faser och riktningar, som gör att skillnaderna vid en fördjupad betraktelse kan visa sig vara större än väntat. Det kan också vara så, att likheterna är fler och tydligare än vad en hemmablindhet nu ger oss möjligheter att skönja.

Sverige är i mångt och mycket det standardiserade jämförelse- och föregångslandet i samhällsliga aspekter för finländarna. Utgångspunkten för detta projekt är ett finländskt perspektiv på vilka kulturpolitiska frågor som är i fokus, eller i danande. Tanken är att granska hur dessa frågor har lösts eller organiserats i Sverige. Därför var det lämpligt att som titel använda det ofta förekommande uttrycket "enligt den svenska modellen".¹

Pilotstudiens fokus ligger på de lokala strukturerna för kulturpolitiskt utövande. Såväl i Sverige som i Finland har kommunerna parallellt med staten traditionellt varit centrala kulturpolitiska utövare och har såsom autonoma aktörer haft en frihet att organisera aktiviteterna på det sätt som de själva ansett vara bäst. Ett lokalt perspektiv ger en hanterbar helhet och har en aktualitet inom det finländska perspektivet: en ny lag om kommunernas kulturverksamhet har trätt i kraft från och med 2019. Samtidigt blev det tydligt i studien att det inte är möjligt att granska de lokala strukturerna utan att relatera dem till regionala och nationella ramar.

De regionala och nationella nivåerna ramar in den lokala verksamheten på olika sätt i Sverige och i Finland. I Finland pågår en långt utdragen regionsreform som sina olika

¹ Om Sveriges roll som föregångare inom politisk argumentation, se Majander 2019. Sveriges och Nordens förebild inom kulturfinansiering är tydlig även i rapporten Rahan kosketus, utgiven av Suomen Kulttuurirahasto 2015.

utvecklingsfaser förväntas tydliggöra även kulturens politiska position. I Sverige har man sedan 2010 arbetat med den så kallade kultursamverkansmodellen. Den har inneburit en lång process av utveckling för olika parallella och sammanhängande modeller för utövande av kulturpolitik nationellt, regionalt och kommunalt. Dessa pågående och komplexa förändringar sätter kulturpolitiken i de båda länderna i en utsatt och samtidigt i en potentiellt avgörande position.

Studien fokuserar på en jämförelse utgående från kuststäderna **Luleå, Umeå, Uleåborg** och **Vasa**. Dessa städer är grundade under samma tid och delvis på samma grunder. Idag befinner de sig i olika utvecklingsfaser och står i olika relationer till lokala, regionala och nationella strukturer. I valet av städerna var den geografiska närheten avgörande, med visshet om att geografisk närhet samtidigt kan påvisa kulturella avstånd.

I studien har vi valt att granska lokalt och i den mån som det uppfattas som relevant även regionalt kulturpolitiskt utövande ur fyra perspektiv:

- **Kulturpolitikens offentliga strukturer:** hur är städernas och regionernas kulturförvaltningar strukturerade?
- **Centrala kulturaktörer och kulturtjänster:** hur har städerna valt att organisera sina kulturtjänster i praktiken?
- **Kulturell mångfald:** hur hanterar man kulturell mångfald i de lokala och regionala strukturerna?
- **Konst- och konstnärspolitiska lösningar:** hur ser man på konstnärernas position och betydelse ur ett lokalt och regionalt perspektiv?

De två första perspektiven fokuserar på en jämförelse av strukturer och organisation, medan de två senare går närmare substantiella frågeställningar som är och har varit aktuella inom kulturpolitiken i de båda länderna.

Den jämförande analysen baseras på material och data samlat av de fyra städerna och regionerna, samt andra centrala databaser (bl.a. Statistiska centralbyrån, Statistikcentralen). Detta relateras till tidigare forskning inom ett flertal fält samt pågående processer och diskussioner inom samtida kulturpolitisk forskning och praktik.

Studien gör inte anspråk på att vara någon heltäckande forskning. Den har för avsikt att ge en grund och fond för fortsatta reflektioner, jämförelser och fördjupningar inom fältet för samtida kulturpolitiskt utövande.

Rapporten är strukturerad i två huvudavsnitt. I det ena beskrivs de fyra städernas läge, invånarstruktur och strategiska utgångspunkter samt position i regionala och nationella kulturpolitiska inramningar. I det andra behandlas de fyra centrala frågeställningarna gällande

kulturpolitiska strukturer, kulturservicens praktik samt aspekter på mångfald och konstnärspolitiska lösningar i de fyra städerna. Som en avslutning görs en sammanfattning av de viktigaste observationerna och förs en diskussion om fortsatta forskningsbehov.

2 DE FYRA STÄDERNA: UTGÅNGSPUNKTER

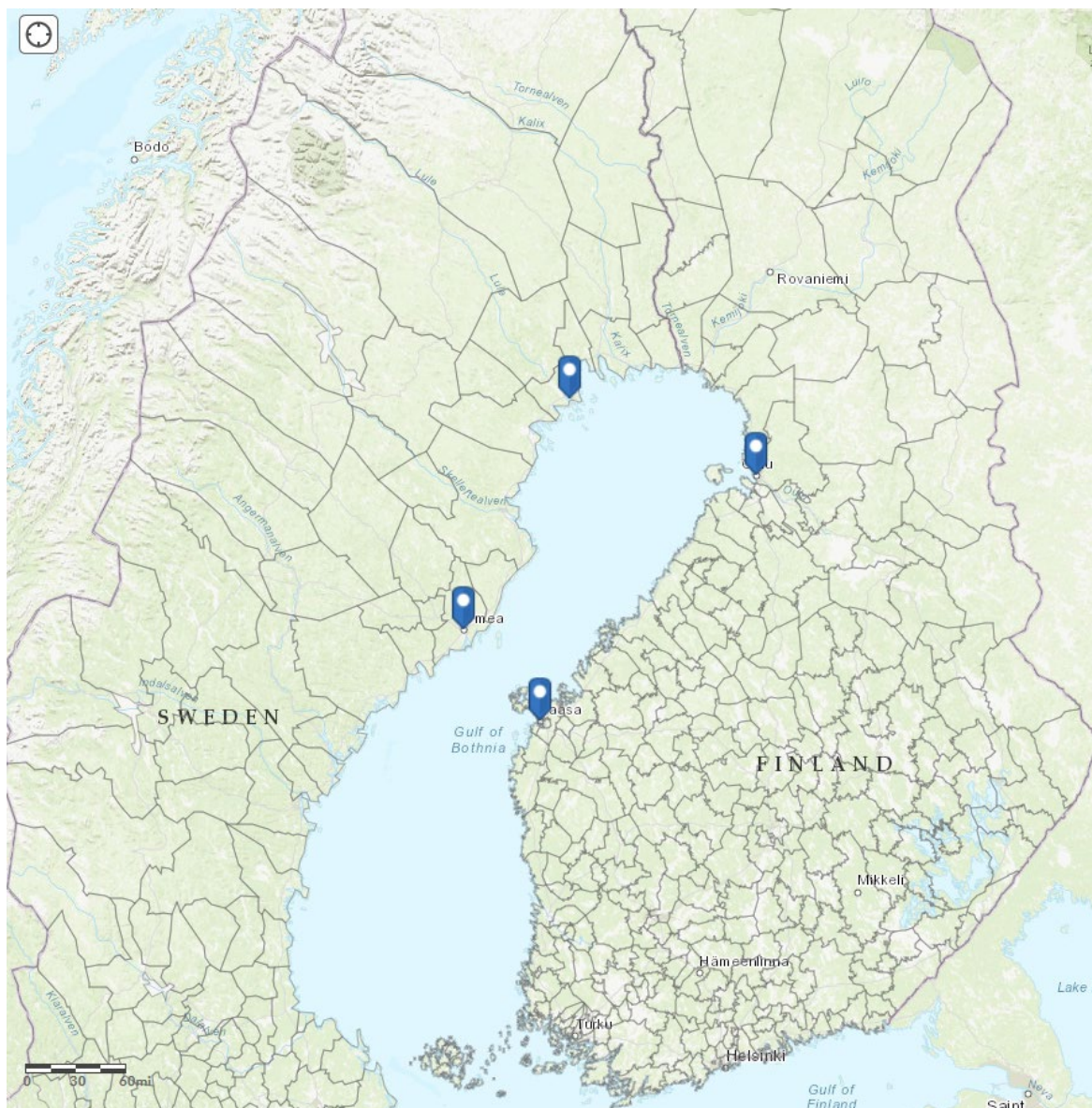
2.1 Geografiskt läge och befolkningsstruktur

Uleåborg, Vasa, Umeå och Luleå är alla universitetsstäder, belägna vid Bottenviken och till befolkningsmängden de största städerna i sin respektive region. (Karta 1). Städernas historia sträcker sig tillbaka till 1600-talet, då Finland var en del av Sverige. Vasa och Uleåborg fick sina stadsrättigheter åren 1606 och 1610, något tidigare än Luleå (1621) och Umeå (1622). (Oulun kaupunki 2018; Vaasan kaupunki 2018; Umeå kommun 2018; Luleå kommun 2018.)

I slutet av 2018 var Uleåborg till befolkningsmängden störst av städerna med cirka 200 000 innevånare. Umeå hade då cirka 127 000 innevånare, Luleå cirka 78 000 och Vasa cirka 68 000. Jämfört med föregående år hade alla städernas invånarantal ökat. (Tabell 1.)

Data om befolkningsstrukturerna sammanställs inte på helt samma sätt i Sverige och i Finland. Jämförelser av befolkningsdata är således mest tillförlitliga mellan städerna i samma land.

Karta 1. Studiens städer och kommungränser i Sverige och i Finland år 2018. Bakgrundskarta: ArcGIS.

År 2018 var andelen utländska medborgare dubbelt så stor i Vasa (6 %) än i Uleåborg (3 %). Sysselsättningsgraden var något högre i Vasa (70 %) än i Uleåborg (66 %). En tydlig skillnad finns i mängden svenskspråkiga innevånare. Vasa är officiellt en tvåspråkig kommun, där år 2018 cirka 23 procent av befolkningen var svenskspråkiga. I Uleåborg var motsvarande tal 0,2 procent.

Befolkningsstrukturen i Luleå och Umeå är med undantag av antalet innevånare relativt likriktade. I båda städerna var andelen utländska medborgare år 2018 cirka sex procent. Sysselsättningsgraden var på båda platserna något över 60 procent. (Tabell 1.)

Tabell 1. Data om befolkningsstrukturen år 2018. Källa: Statistikcentralen och Kommun- och landstingsdatabasen.

	Luleå	Umeå
Befolkningsmängd	77 832	127 119
Förändring från föregående år, %	0,5	1,6
Andel utländska medborgare av befolkningen	5,6	6,6
Sysselsättningsgrad, % (2019, 15-74 år)	62,9	64,9

	Uleåborg	Vasa
Befolkningsmängd	203 567	67 552
Förändring från föregående år, %	0,9	0,2
Andel utländska medborgare av befolkningen	3,0	6,1
Sysselsättningsgrad, % (2017)	66,3	70,2
Svenskspråkig befolkning, %	0,2	23,0

Alla studiens städer är universitetsstäder, vilket har mångsidiga effekter på städerna och deras position i regionerna. Med hjälp av universitetet kan staden urskiljas från andra orter samt främja den lokala ekonomin (bl.a. Moisio m.fl. 2018). Universitetet i de fyra städerna har grundats vid samma tid. Äldst är Uleåborg universitet som grundades 1958. På 1960-talet startades Vasa universitet (grundat 1966 som Vasa handelshögskola) samt Umeå universitet (1965). Luleå tekniska universitet grundades 1971 som Luleå högskola. De flesta av städernas universitet erbjuder utbildning inom konst- och kulturområdet.

Både Uleåborgs och Umeås universitet har humanistiska fakultet, på Luleå universitet finns en filosofisk fakultet. Uleåborgs universitet har som ett nationellt specialuppdrag att erbjuda undervisning och utöva forskning i samiskt språk och kultur (Oulun yliopisto 2019a). I Luleå finns en egen institution för konst, kommunikation och lärande, som innefattar musik- och teaterhögskolorna. I samband med Umeå universitet verkar ett konstcampus, där det erbjuds utbildning inom arkitektur, design och bildkonst. På campuset finns även universitetets eget museum, Bildmuseet samt en företagskuvös för konst- och kulturbranscher. (Umeå universitet 2019.) Vasa universitet fokuserar på företagsamhet, ledarskap och teknologi.

På andra utbildningsinstitutioner som verka i städerna kan man på Uleåborgs yrkeshögskola idka kulturstudier² och på Vasa yrkeshögskola finns designcentret MUOVA (Vaasan ammattikorkeakoulu 2019).³

Städerna med flest innevånare, Uleåborg och Umeå, har även största mängden studerande. Vid Umeå universitet finns mer än 30 000 studerande. Motsvarande mängd studerar sammanlagt vid Uleåborgs universitet och yrkeshögskola. (Oulun ammattikorkeakoulu 2019, Oulun yliopisto 2019b.) I de till befolkningens mängden mindre Vasa och Luleå har cirka hälften så många studerande: vid Luleå universitet finns cirka 15 000 studenter och i Vasa finns sammanlagt cirka 13 000 högskolestuderande. (Luleå tekniska universitet 2018, Yrkeshögskolan Novia 2019). Vasa universitet hade år 2017 cirka 3 500 studerande på grundutbildningarna. (Vaasan yliopisto 2019).

2.2 Regionala ramar

Finlands 310 kommuner⁴ och Sveriges 290 kommuner är självstyrande aktörer, som fungerar inom mångsidiga regionala förvaltningsramar.

I båda länderna grundar sig den regionala förvaltningen i historiska indelningar i län. För tillfället är Finland uppdelat i 19 landskap (inklusive Åland). Uleåborg är landskapscentrum för Norra Österbotten och Vasa detsamma för Österbotten. Sverige är i sin tur uppdelat i 21 län. Umeå är centralort i Västerbottens län och Luleå detsamma för Norrbottens län.

Till befolkningens mängden är Norra Österbotten störst av regionerna. Samtidigt finns det fler kommuner i Norra Österbotten än i de andra regionerna. Befolkningstätheten i de granskade städernas landskap och län är störst i Österbotten (23,3 innevånare (km²). (Tabell 2.)

² Medianom-, musikpedagog- och danslärarutbildningar.

³ Designcentrum MUOVA är en gemensam forsknings- och utvecklingsplattform av VAMK, Aalto-universitetets högskola för konst, design och arkitektur och Vasa universitet.

⁴ År 2018 använde 107 av Finlands kommuner – inklusive Uleåborg och Vasa – benämningen stad. (Suomen Kuntaliitto 2019).

Tabell 2. Nyckeltal för länen och landskapen år 2018. Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) och Statistikcentralen.

	Län		Landskap	
	Norrbottens län	Västerbottens län	Norra Österbotten	Österbotten
Centralort	Luleå	Umeå	Uleåborg	Vasa
Antal kommuner	14	15	30	15
Invånarantal (2018)	250 497	270 154	412 161	180 794
Areal, km²	97 239	54 665	36 818	7 755
Befolkningstäthet (2018)	2,6	4,9	11,2	23,3

Finlands och Sveriges kommuner hör till olika regionala organisationers verksamhetsområden. I tabell 3 beskrivs regionala kulturpolitiska aktörer i studiens städer. Den regionala styrningen kan urskiljas ur två olika synpunkter. *Uppifrån och ner* sett fungerar den regionala förvaltningen underställd den nationella nivån, med uppsikt över och styrning av den lokala förvaltningen. Sett *nerifrån och upp* fungerar den regionala förvaltningen som representant för regionen i relation till centralförvaltningen och som en medlare mellan den nationella och den lokala nivån. (Haveri 1997; Reina 2012; Renko 2017, 81.)

Tabell 3. Regionalförvaltningens kulturpolitiska aktörer i Umeå, Luleå, Uleåborg och Vasa. Jmf. Renko 2017.

Styrning	Umeå	Luleå	Uleåborg	Vasa
Uppifrån ner	Länsstyrelsen Västerbotten	Länsstyrelsen Norrbotten	Regionförvaltningsverket i Norra Finland Näringslivs-, trafik- och miljöcentralen i Norra Österbotten Regionala konstkommissionen för Norra Österbotten och Kajanaland	Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland Näringslivs-, trafik- och miljöcentralen i Österbotten Regionala konstkommissionen för Österbotten
Nerifrån upp	Region Västerbotten	Region Norrbotten	Norra Österbottens förbund Kommunförbunden	Österbottens förbund Kommunförbunden, t.ex. Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur (SÖFUK)

Uppifrån ner

I *uppifrån ner*-perspektivet finns det flera kulturpolitiska aktörer på den regionala nivån i Finland än i Sverige. Till aktörerna i Uleåborg och i Vasa hör Regionförvaltningsverket (RFV), närings-, trafik- och miljöcentralerna (NTM) samt Centret för konstfrämjandets regionala konstkommissioner.

Regionförvaltningsverket främjar förverkligandet av de grundläggande rättigheterna och rättssäkerheten, tillgängligheten av basservice, miljöskydd, hållbarheten i miljöbruk, intern säkerhet samt hälsosam och säker levnads- och arbetsmiljö i regionerna. Verket sköter även vissa uppgifter inom styrning-, övervakning- och verkställande av lagstiftning. (Aluehallintovirasto 2019.)

För kulturpolitikens område har regionförvaltningsverket biblioteks- och kulturenheter. De har i uppgift att vartannat år genomföra en utvärdering av basservicen, där bibliotek och kulturtjänster ingår. Regionförvaltningsverkens verksamhetsområden kan innefatta ett eller flera landskap. I Uleåborg verkar Norra Finlands och i Vasa Västra och Inre Finlands regionförvaltningsverk.

NTM-centralerna främjar regional utveckling genom att sköta verkställande och utvecklande uppgifter för den statliga förvaltningen. De har tre ansvarsområden: näringslivet, arbetskraft och kompetens samt miljö och naturresurser. Som en del av näringslivet främjar NTM-centralerna bland annat näringsverksamhet inom kulturbranschen och de kreativa näringarna. Därtill koordinerar de EU-finansierade strukturfondsprojekt, som kan ha kulturellt innehåll. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2019.) NTM-centralernas verksamhetsområden kan liksom regionalförvaltningsverken omfatta ett eller flera landskap. Uleåborg hör till Norra Österbottens och Vasa till Österbottens region för närings-, trafik- och miljöcentralerna.

De regionala konstkommissionerna beslutar om utdelning av regionala stipendier och priser samt ger sakkunnigutlåtanden. De regionala konstkommissionerna verkar inom ett eller flera landskap. I Uleåborg verkar konstkommissionen för Norra Österbotten och Kajanalands, och i Vasa verkar konstkommissionen för Österbotten. På de regionala kontoren verkar även länskonstnärer med projekt- och utvecklingsuppdrag samt en administrativ specialsakkunnig.

Länsstyrelserna är regionala aktörer med styrning från den nationella nivån. Deras uppgift är samstämning av nationella och andra nivåers intressen, socialförvaltning samt regional planering och uppföljning. (Saukkonen 2014, 37; Lähteenmäki-Smith 2002, 11). På kulturpolitikens område har länsstyrelserna uppföljnings- och bidragsuppgifter inom kulturarvsområdet Länsstyrelserna verkar i varje svenskt län. Umeå hör till området för Västerbottens länsstyrelse och Luleå till området för Norrbottens länsstyrelse.

Nerifrån upp

I perspektivet *nerifrån upp* representeras Uleåborg och Vasa av landskapsförbund som bildats av kommunerna i regionen. Uleåborg hör till Norra Österbottens förbund och Vasa till Österbottens förbund. Landskapsförbundet är regionens lagstadgade kommunförbund, som har två huvuduppgifter: regionutveckling och planering av markanvändning. Utöver huvuduppgifterna har förbunden varierande uppgifter inom exempelvis kultursektorn, beroende på regionens profiler.

Norra Österbottens förbund koordinerar ett nätverk för regionala aktörer inom fältet för kulturellt välmående som en del av förbundets arbete för främjandet av hälsa och välmående (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2019).

Kommunerna kan även bilda frivilliga kommunförbund för gemensamma uppdrag och verksamheter. I Vasas region är en central kulturpolitisk aktör kommunförbundet Svenska Österbottens Förbund för utbildning och kultur (SÖFUK). SÖFUK är format av fjorton tvåspråkiga kommuner.⁵ SÖFUK upprätthåller Yrkesakademien i Österbotten, Österbottens regioteater Wasa Teater samt kulturenheten KulturÖsterbotten. Därtill är kommunförbundet delägare i bolaget Ab Yrkeshögskolan vid Åbo Akademi, som upprätthåller den svenskspråkiga yrkeshögskolan Novia. (SÖFUK 2019.)

Landskapsförbundens strategier, landskapsprogram och genomförandeplan

Landskapens viktigaste styrdokument är deras strategier. De beskriver de centrala målen, behoven, projekten och åtgärderna. Strategierna samlar landskapsplanerna och landskapsprogrammen, och kompletteras vartannat år med en genomförandeplan. Strategin styr även landskapsöversikten och det eventuella kulturprogrammet, som finns i vissa landskap. I det följande beskrivs kulturens ställning i styrdokumentet för Norra Österbottens förbund och Österbottens förbund.

⁵ Karleby, Jakobstad, Kronoby, Larsmo, Pedersöre, Nykarleby, Vasa, Vörå, Korsholm, Malax, Närpes, Korsnäs, Kristinestad och Kaskö.

Figur 1. Landskapsförbundens planeringsdokument. Källa: Pohjanmaan liitto 2019.

Norra Österbottens förbund har inte någon separat kulturstrategi och kulturen nämns inte i förbundets gällande strategi (Pohjois-Pohjanmaan liiton strategia 2020).

I Norra Österbottens landskapsprogram för åren 2018–2021 däremot nämns kulturen som en del av välbefinnande och god miljö (s. 3). I avsnittet om stärkandet av Norra Österbottens landskapsprofil och kultur betonas mängden av evenemang och kulturtjänster, tillgång och tillgänglighet, kulturellt välmående och fostran samt kulturens och de kreativa verksamheter- nas roll i skapandet av regionens profil och dragningskraft. Därtill nämns Uleåborgs beslut att ansöka om utnämmandet till Europas kulturhuvudstad år 2026 och vad det potentiellt kan betyda för landskapet (ibid. s. 18). De kreativa näringarna lyfts fram i samband med närings- verksamhet och ökande internationell konkurrenskraft (ibid. s. 12). I programmet nämns även kulturturism och kulturmiljöer.

I Österbottens förbunds landskapsstrategi (landskapsöversikt 2040) kopplas ”värdesatta kul- turmiljöer, levande kulturarv och ett dynamiskt och mångsidigt kulturliv” till ökandet av re- gionens konkurrenskraft. Kulturen som begrepp nämns även i samband med ”samarbets- och företagskultur”, ”mångkultur” samt ”förändring av konsumtionskultur”.

I Österbottens förbunds landskapsprogram för åren 2018–2021 kopplas kulturbegreppet till en mångsidig kulturverksamhet, ett levande kulturarv samt en tolerant och mångkulturell atmosfär. Därtill nämns en starkt entreprenöriell kultur (ibid. s. 21). Kulturens roll ses viktig för att ”den ger andligt välbefinnande, den är en källa till rekreation och förbättrar landskap- ets attraktionskraft” (ibid. s. 28). Utvecklingen av region- och samhällsstrukturen fortsätter med sikte på att den ska vila på en ekologiskt, socialt och ekonomiskt, och dessutom, kultu- rellet hållbar grund (ibid. s. 33).

Österbottens kulturprogram (Kulturprogram Österbotten – Pohjanmaan kulttuuriohjelma 2018-) har sex tyngdpunktsområden. Dessa är: 1) kulturen som en källa till välbefinnande i vardagen, 2) fostran och utbildning inom konst och kultur, 3) värn om kulturarv, 4) mångsidigt samarbete inom kulturens område, 5) utkomst genom kultur, samt 6) marknadsföring och information inom kulturen. Varje tyngdpunktsområde har vidare två till fyra utvecklingsmål.

I Sverige representeras *nerifrån upp*-perspektivet av 21 landsting. Landstingen, som också går under benämningen regioner, är självständiga, genom regionala val valda aktörer. Luleå hör till Region Norrbotten och Umeå till Region Västerbotten.

Det kulturpolitiska ansvaret är frivilligt för såväl kommunerna som landstingen med undantag av biblioteksväsendet som är lagstadgat (bibliotekslag SFS 2013:801). Alla aktörer inom den offentliga förvaltningen har också ett ansvar för att skydda kulturarvet (kulturmiljölag SFS 1988:950). Den representativa regionförvaltningen (landsting / regioner) svarar för kultursektorns strategiska utveckling och största delen av regionala konst och kulturinstitutioner.

Den representativa regionförvaltningen har en central roll i den kultursamverkansmodell som togs i bruk i Sverige år 2011. Modellen gav regionerna mer makt över kulturförvaltningen och fördelningen av resurserna. Delar av de statliga medlen fördes över till regionförvaltningen för fördelning i regionerna. Centralt i samverkansmodellen är de regionala kulturplanerna, som varje region skall sammanställa i samarbete med regionens kommuner, med regionens professionella kulturutövare samt med civilsamhället. Kulturplanerna ska beskriva regionernas kulturpolitiska prioriteringar, deras koppling till de nationella kulturpolitiska målen samt de olika sätt som verksamheten planeras att finansieras. På basen av dessa planer beslutar Statens kulturråd om de statliga medel som förs över till regionförvaltningen, som i sin tur fördelar medlen enligt kulturplanen. (SFS 2010:2012.)

Regionala kulturplaner

Norbottens kulturplan för åren 2018–2021 (s. 10) betonar stärkandet av den kulturella infrastrukturen samt framarbetandet av gemensamma utvecklingsmål.

De centrala kulturpolitiska målen i *Västerbottens kulturplan* för 2016–2019 (s. 10) är alla in-
nevänares jämlika tillgång till högkvalitativt kulturutbud, möjligheter att skapa och utöva kultur som ta del i samhällelig verksamhet. I utkastet till det förnyade programmet är målen definierade i samma riktning.

Totalt sett är regionnivåns position mycket mer betonad i Sverige än i Finland. I Sverige utses representationen till regionalförvaltningen genom direkta val, medan det i Finland är kommunerna som utser sina representanter för samarbetet på regionnivån. I Sverige har regionerna även beskattningsrätt.

I Finland har målet länge varit att stärka regionalförvaltningen enligt den svenska modellen. I de senast planerade landskaps- och socialreformen var målet att forma 18 självstyrande landskap på basen av den nuvarande landskapsuppdelningen. Dessa var tänkta att ansvara för regionens social- och hälsovård samt till exempel regional identitet och främjande av kultur, utbildning och idrott. Reformen var tänkt att förverkligas från och med den 1.1.2021, men har tillsvidare övergetts.

2.3 Nationella ramar

Uleåborgs, Vasas, Umeås och Luleås rättigheter och skyldigheter inom kulturverksamheten finns formulerad i lagstiftningen.

Kommunerna i såväl Finland som i Sverige är skyldiga att upprätthålla biblioteksväsendet (laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, bibliotekslag SFS 2013:801). I Finland stadgas kommunernas skyldighet att tillhandahålla kulturtjänster även i lag. Enligt lagen om kommunernas kulturverksamhet (166/2019, 3§) skall kommunen

- främja likvärdig tillgång till och mångsidigt bruk av kultur och konst
- skapa förutsättningar för professionellt konstnärligt arbete och professionell konstnärlig verksamhet
- främja utövande av kultur och konst samt medborgarverksamhet som anknyter till dessa
- erbjuda möjligheter till målinriktad konst- och kulturförskolan inom kulturens och konstens olika former och områden
- främja bevarande och bruk av kulturarvet och verksamhet som stöder och utvecklar den lokala identiteten
- främja kultur och konst som en del av invånarnas välfärd och hälsa, delaktighet och samhörighet samt den lokala och regionala livskraften
- främja kulturell samverkan och internationell verksamhet
- utföra andra åtgärder som har samband med kultur och konst.

Förhållandet mellan kommunerna och staten gällande kulturverksamhet och finansiering av kultur styrs därtill av lagen om statsandelar för kommunernas basservice samt om finansieringen av utbildnings- och kulturverksamhet. Lagstiftningen berör även de finländska konst- och kulturinstitutioner som verkar inom ramen för

statsandelssystemet. Dessa verkar främst i kommuner med större befolkningsmängd – inklusive Uleåborg och Vasa. I Sverige styr lagstiftningen fördelningen av nationell kulturfinansiering till regionnivån.⁶

Lagstiftningen speglar de nationella kulturpolitiska målen. I båda länderna formulerades i 1950–60-talens välfärdsinriktade kulturpolitiska mål som betonade en bred tillgång av kulturutbud på olika håll i landet (Duelund 2008). Från och med början av 1990-talet skedde en förskjutning mot ett konkurrenssamhälle, vilket avspeglades i mer effektiviserade och centraliserade betoningar även inom kulturpolitikens område. Kulturen är mer än tidigare sammankopplade med mål inom bland annat regional utveckling och välbefinnande.

I Sverige har de nationella kulturpolitiska målen senast formulerats år 2009. De parlamentariskt godkända målen styr kulturpolitiken förutom nationellt även på regional och lokal nivå. Enligt de nationella målen ska alla ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken främja kvalitet och konstnärlig förnyelse, främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor; samt främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan. Särskild uppmärksamhet skall fästas vid barns och ungas rätt till kultur. (Regeringens prop. 2009/10:3, s. 26).

Finland har inte såsom Sverige några parlamentariskt godkända nationella kulturpolitiska mål, även om exempelvis regeringsprogrammet kan innehålla vissa mål som rör kulturpolitiken. På nationell nivå har kulturpolitiska mål senast formulerats i Undervisnings- och kulturministeriets kulturpolitiska strategi 2025-publikationen, som "ger ramar och riktlinjer för ministeriets utvecklings- och styrningsarbete" (ur förordet). I strategin är kulturpolitikens målområden indelade i tre delar: skapande arbete och produktion, delaktighet och medverkan samt kulturens grund och kontinuitet. Målen är att förutsättningarna för konstnärligt och annat kreativt arbete förbättras, och att formerna för produktion och distribution har diversifierats, delaktigheten ökas och skillnaden mellan olika befolkningsgruppers delaktighet minskas, samt bibehållandet av kulturens starka och livskraftiga grund (ibid s. 39).

De nationella strukturerna är i grunden de samma i Sverige och i Finland: parlamentet fungerar som lagstadgande som tar beslut om budgeten, regeringen svarar å sin sida för lagberedning och budgetpropositionen, samt för kulturpolitikens långsiktiga linjedragningar. Ministerierna och de statliga myndigheternas ansvar är att förbereda och ta

⁶ Lag (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet

beslut om genomföranden. Kultursektorn ligger i Sverige under kulturdepartementet och i Finland under undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde.⁷

Skillnaden mellan departementet och ministeriet är i fråga om de enheter som fungerar i deras styrning (Figur 2). I Finland innefattar undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde nationella institutioner och expertorgan (Undervisnings- och kulturministeriet 2018.) Ett av expertorganen är Centret för konstfrämjande (Taike), vars verksamhet fokuserar på fördelning av stipendier och bidrag direkt samt genom regionala konstkommissioner. I Sverige styr kulturdepartementet över 40 aktörer – medräknat de nationellt finansierade museerna – som rapporterar direkt till departementet (Government Offices of Sweden 12. 4. 2017). En av de myndigheter som styrs av Sveriges kulturdepartement är Statens kulturråd som har till uppgift att fördela stöd till olika konstområden, till regionerna genom samarbetsmodellen samt svara för informations spridning.

Figur 2. Kulturpolitiska aktörer på nationell nivå. Jmf. Kangas & Pirnes 2015, 31; RIR 2019:10, 17.

Att jämföra kulturens finansiering mellan länderna är svårt. Summorna är inte direkt jämförbara eftersom verksamheterna arrangeras på olika sätt och inom olika strukturer. Det är överlag besvärligt att få en tillförlitlig bild av hela finansieringen av konst och kultur.

⁷ Kulturministeriet leds i Sverige i skrivande stund av kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna Amanda Lind (mp). Ansvar för kulturfrågorna inom det finländska undervisnings- och kulturministeriet ligger för närvarande hos forsknings- och kulturminister Hanna Kosonen (c).

I Finland är undervisnings- och kulturministeriets budget för konst- och kultursektorn år 2019 totalt ca 444 miljoner euro. Konst och kultur finansieras dock även genom andra delar av statsbudgeten. Exempelvis täcker finansministeriets statsandelstöd till kommunernas basservice allmän kulturverksamhet, grundundervisning i konst per invånare samt allmänna bibliotek.

I de finländska kommunerna är nivån på nettoutgifterna för konst och kultur ca 780 miljoner euro, vilket är över 140 euro/invånare (bibliotek, grundundervisning i konst, teater-, orkester- och museiverksamhet samt allmän kulturverksamhet). I Finland svarar kommunerna således för en stor del av den offentliga finansieringen av kultur. Staten finansierar kommunerna kulturverksamhet främst genom det lagstadgade statsandelssystemet.⁸ (Suomen Kuntaliitto 2018.)

I Sverige uppgick den sammanlagda nationella, regionala och lokala offentliga helhetsfinansieringen för kultur år 2017 till ca 28 miljarder kronor, vilket är 2 793 kronor/invånare. Staten och kommunerna svarade för nästintill lika delar av den offentliga finansieringen: statens andel av kostnaderna var 12,3 miljarder kronor och kommunernas del var 11,5 miljarder kronor. Den ökade roll som samverkansmodellen tillfört regionerna syns i finansieringen. Regionernas andel av finansieringen har under de senaste tio åren ökat betydligt (29 %). År 2017 var regionernas andel av kulturens offentliga finansiering 4,4 miljarder kronor. (Myndigheten för kulturanalys 2018, 6.)

2.4 Städernas strategiska tyngdpunkter

Utgångspunkterna för kulturpolitiken i Uleåborg, Vasa, Umeå och Luleå skiljer sig från varandra. Städerna tolkar sitt kulturuppdrag på olika sätt. Städernas kulturpolitiska mål formas även inom ramarna för varierande regionala och nationella premisser. Alla städer beskriver sina kulturpolitiska mål i de generella strategierna och specifikt i sina kulturplaner.

Uleåborgs stads strategi ”Valovoimainen Oulu 2026” godkändes år 2018. I programmet namnges tre strategiska tyngdpunkter: 1. livskraftiga Uleåborg växer och internationaliseras, 2. dragningskraftiga Uleåborg är den nordiska naturens och kulturen stad och 3. det hållkraftiga⁹ Uleåborg är en gemytlig stad med hög kompetens. Kulturen nämns i den andra punkten, med koppling till möten och möjliggörande av gemensamma

⁸ Det statliga stödet inom utbildnings- och kultursektorn grundar sig i två olika lagstadgade statsandelssystem. (Lag om statsandel för kommunal basservice 1704/2009 samt Lag om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet 1705/2009).

⁹ Begreppet ”pitovoima” är en ordlek med betydelsen förmåga att hålla kvar.

verksamheter och nyskapande. Därtill nämns att Uleåborg har som mål att bli europeisk kulturhuvudstad år 2026. (Ibid s. 8.)

Vasa stads strategi för åren 2018–2021, "Nordens energihuvudstad – flöde för ett gott liv", kopplar evenemang till utvecklandet av stadens livskraft. Strategin nämner in kultur i sig. Vasa stads kultur- och idrottsprogram är under arbete och godkändes i slutet av 2019. Programmet är framtaget i samarbete med kommuninnevånarna och olika intressegrupper genom deltagande möten. (Vaasa 2019.)¹⁰

Luleås övergripande utveckling styrs av strategin Vision Luleå 2050, som sätter fokus på hållbar utveckling. I visionen nämns kulturen som en del av stadscentrets och regionens utveckling samt i samband med ökad gemenskap och miljöfrågor. Kulturen uppfattas ändå inte som en vidare dimension av hållbar utveckling. Luleås första kulturplan, för åren 2019–2020, siktar på kulturens långsiktiga utveckling i staden. Enligt kulturplanen prioriteras barn och unga samt frågor om jämställdhet, tillgänglighet och diversitet. (Hedman 2018.)

Umeå stad betonar i sina mål (Strategisk plan 2016–2028) liksom Luleå en hållbar utveckling. Till skillnad från Luleå benämns utvecklingens delar som social, ekologisk, ekonomisk och kulturell hållbarhet (ibid. s. 2). Kulturen nämns i strategin även i samband med livslångt lärande, utveckling av sektorerna och inom stadsutvecklingen. I Umeå utarbetades ett kulturpolitiskt program redan år 2010.¹¹ Programmet betonade kulturen som en del av stadens långsiktiga utveckling och fungerade som grund för Umeås roll som Europas kulturhuvudstad år 2014. I det kulturpolitiska programmet ses kulturens som njutning, glädje och passion, som en arena för kreativitet och ett aktivt och kritiskt medborgarskap, samt som en investering och inspiration för ett hållbart samhälle och en global utveckling. (Kulturpolitiskt program för Umeå kommun, s. 3).

¹⁰ En relativt slutgiltig version av kultur- och idrottsplanen delgavs oss per e-mail av kulturchef Sanna Bondas 28.5.2019.

¹¹ "Kulturnämnden har utsett en arbetsgrupp som har till uppgift att gå igenom programmets olika områden och komma med förslag till revidering av text samt vad som ska vara kvar alternativt tillkomma. Processen är förväntad att vara klar till juni 2020." e-mail från kulturchef Fredrik Lindegren, 29.5.2019

3 KULTURPOLITISKA SYNPUNKTER PÅ DE FYRA STÄDERNA

3.1 Hur är städernas kulturförvaltningar strukturerade?

Förvaltning

Beslut kopplade till kulturen samt övriga gemensamma samhällsfrågor fattas i kommunerna både i Sverige och i Finland i kommunfullmäktige och dess utnämnda kommunstyrelse samt i kommunala nämnder. Tillsammans utgör de kommunens politiska organisation (Lähteenmäki-Smith 2002, 46). Kommunfullmäktige utses genom allmänna val och är som politiskt organ ansvarigt för kommunens budget och linjedragningar för de olika sektorerna.

I Uleåborg och i Vasa verkar för tillfället fullmäktige som valts för åren 2017–2021. De två städernas politiska organisation skiljer sig relativt mycket. I Uleåborg är den största gruppen inom fullmäktige Centerpartiet (25 %). Näst störst är Samlingspartiet (19 %) medan det tredje största partiet är Vänsterförbundet (16 %). I Vasa representerar den största fullmäktigegruppen Svenska Folkpartiet (31 %), näst störst är Finlands Socialdemokratiska Parti (SDP, 22 %). Tredje största parti är Samlingspartiet (17%) I Uleåborg har SFP inga representanter i fullmäktige den pågående mandatperioden.

I Umeå och Luleå verkar fullmäktigen som valts för åren 2018–2022. Städernas fullmäktige är till sina politiska strukturer mer lika än de i Uleåborg och Vasa. I både Umeå och Luleå är det största partiet Arbetarepartiet Socialdemokraterna, vars andel av representanterna i Umeå är 31 och i Luleå 39 procent. Det näst största partiet är Moderata

Samlingspartiet (Umeå 17 %, Luleå 16 %) och det tredje största är Vänsterpartiet (Umeå 17 %, Luleå 12 %).

I de finländska kommunerna behandlades, enligt en översikt år 2019, kulturärenden i allmänhet i bildningsnämnden eller motsvarande. Särskilda kulturnämnder fanns i cirka 10 procent av de kommunerna. (TEAvisari 2019.) Både Uleåborg och Vasa har kombinerade nämnder: i Uleåborg verkar en kultur- och bildningsnämnd, i Vasa åter en kultur- och idrottsnämnd. (Figur 3.)

I de svenska kommunerna behandlas kulturärenden oftast i kulturnämnder, utbildnings- och kulturnämnder eller kultur- och fritidsnämnder (Saukkonen 2014, 36). I Umeå verkar en särskild kulturnämnd, medan Luleå har en kultur- och fritidsnämnd. (Figur 3.)

Figur 3. Kulturen i Umeås, Luleås, Uleåborgs och Vasas stads organisation 2019.

	LULEÅ	UMEÅ	ULEÅBORG	VASA
Politiska organisationen	Kommunfullmäktige Kommunstyrelse Nämnder: • Kultur- och fritids • Social • Stadsbyggnads • Miljö- och byggnads • Barn- och utbildnings • Val • Överförmyndar	Kommunfullmäktige Kommunstyrelse Nämnder: • Kultur • Byggnads • Miljö- och hälsoskydds • Fritids • För- och grundskole • Gymnasie- och vuxenutbildnings • Personal • Tekniska • Individ- och familje • Äldre • Jämställdhetsutskottet • Val • Brand- och rättnings • IT • PA-nämnd • Överförmyndarnämnd	Kommunfullmäktige Kommunstyrelse Nämnder: • Kultur- och bildnings • Välmående • Samhälle • Byggnads • Val • Revision	Kommunfullmäktige Kommunstyrelse Nämnder: • Kultur- och idrotts • Fostran och undervisning • Stadsfullmäktiges valnämnd • Centralvalnämnden • Utbildnings • Byggnads- och miljö • Rakennus- ja ympäristölautakunta • Social- och hälsovårds • Revisionsnämnden • Tekniska • Vasaregionens avfallsnämnd • Områdesnämnden för Lillkyro
Administrativa organisationen	○ Kultur- och fritidsförvaltningen ○ Arbetsmarknads ○ Barn- och utbildnings ○ Kommunstabens ○ Rådningstjänsten ○ Social ○ Stadsbyggnads	○ Kultur ○ Stadsledning ○ Fritid ○ Samhällsbyggnad ○ Stöd och omsorg ○ Teknik och fastighet ○ Utbildning ○ Äldreomsorg	○ Kultur- och bildnings ○ Samhälle och miljö ○ Välmående ○ Näring- och arbetsmarknads ○ Centralförvaltning	○ Bildningssektorn ○ Social- och hälsosektorn ○ Centralförvaltningen ○ Tekniska sektorn
Andra aktörer	Luleå Kommunföretag AB; Intresseföretag; Övriga företag	Umeå Kommunföretag AB; Dotterbolag; Intressebolag; Övriga bolag	Affärsverk; Dotterbolag; Övriga företag; Stiftelser; Samkommuner	Affärsverk

I både Finlands och Sveriges kommuner styr den politiska organisationen den administrativa organisationen, som är uppdelad i olika sektorer. I Luleå finns sju olika sektorer, i Umeå åtta, i Uleåborg fem och i Vasa fyra. Av alla städerna är kulturen en egen sektor endast i Umeå. I Luleå verkar en kultur- och fritidssektor, i Uleåborg finns bildnings- och kulturtjänster, i Vasa ett bildningsväsende. (Figur 2.)

Till kommunkoncernen hör i alla de fyra städerna även andra aktörer, såsom dotterbolag, kommunförbund och offentliga inrättningar. Bland dem finns även olika kulturaktörer (se kap 3.2).

Ekonomi

I Finland svarar kommunerna och staten gemensamt för kulturverksamhetens och kulturtjänsternas finansiering. Kommunernas del av finansieringen är central. I Sverige är kulturens största finansiärer staten och kommunerna, men även regionerna har ökat sin andel, särskilt genom samarbetsmodellens införande.

Modellerna för arrangemangen av kulturverksamheten ser olika ut i de två länderna och kommunerna emellan. Dessa skillnader påverkar även kostnaderna för kulturverksamheten. Således ger ekonomiska fakta inte alltid en helhetsbild av omfattningen av kommunernas kulturverksamhet och inte heller om verksamhetens effektivitet: höga kostnader betyder inte automatiskt kvalitativ nivå på tjänsterna, heller inte svag ekonomisk hantering (bl.a. Aluehallintovirasto 2018; Renko & Ruusuvirta 2018). Det är också värt att notera att kostnaderna inom Finlands och Sveriges kommuner samlas och kategoriseras på olika sätt och är därför inte direkt jämförbara sinsemellan.

I Finland samlas informationen om kostnaderna kopplade till kommunernas kulturverksamhet in av Statistikcentralen. Informationen finns även samlad i Kostnadsstruktur-tjänsten som upprätthålls av Finlands Kommunförbund¹². År 2018 var nettobrukskostnaden¹³ helhetsmängd per innevånare i Uleåborg 5 646 euro och i Vasa 6 481 euro.

Kostnadsstrukturen var likadan i de båda städerna. Cirka hälften av kostnaderna brukades på social- och hälsovårdstjänster, en tredjedel på utbildnings- och kulturtjänster och en tiondel på samhällstjänster. Resten gällde annan service. Huvuddelen av kostnaderna för utbildnings- och kulturtjänster riktades i de båda kommunerna på grundutbildning och förskola. Kostnaderna för kulturområdet¹⁴ var endast en liten del av helheten. I Uleåborg var summan av dessa kostnader 161 euro/invånare och i Vasa 305 euro/invånare.

Jämförbar information om kulturkostnaderna i Finlands kommuner har samlats in genom Cupores och Finlands Kommunförbunds gemensamma datainsamlingsprojekt. Både Uleåborg och Vasa har tagit del i projektet. Senast insamlat data är från 2016. Då gällde de största kostnaderna både i Uleåborg och i Vasa konst- och kulturinstitutionernas verksamhet¹⁵. Biblioteksväsendets del av kulturen kostnader uppgick i de båda kommunerna till strax under en tredjedel, och för kulturhusens och kulturcentrens del till cirka en tiondel. Den övriga kulturverksamhetens del var i de båda städerna liten. (Figur

¹² <https://www.kuntaliitto.fi/tilastot-ja-julkaisut/kustannusrakenne>

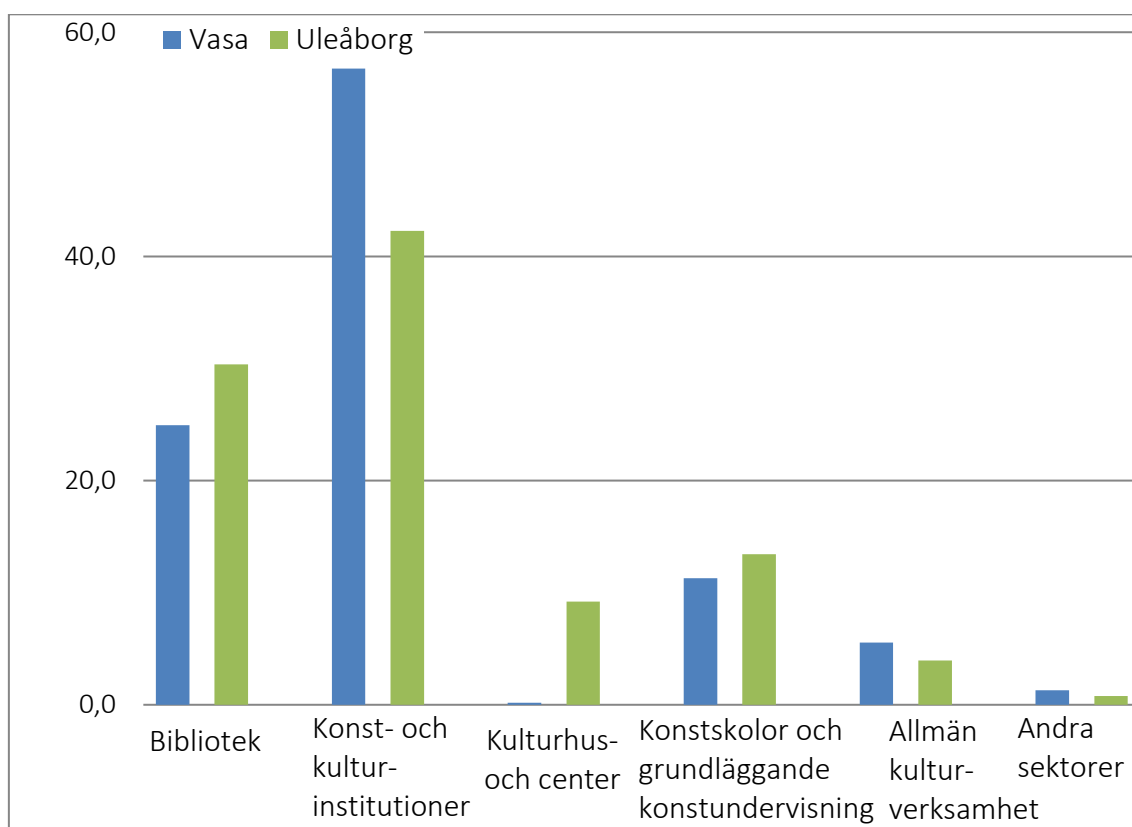
¹³ Nettobrukskostnader beräknas genom att minska bruksintäkterna från bruksutgifterna.

¹⁴ dvs. bibliotek; museer och utställningar; teater, dans och cirkus; musik; grundläggande konstutbildning och fri bildning; samt annan kulturverksamhet

¹⁵ Professionella museer, teatrar och orkestrar, som drivs kommunalt eller har årliga anslag från kommunen. Se Renko & Ruusuvirta 2018, 46.

4.) Den allmänna kulturverksamheten täcker all annan verksamhet som ligger under kulturförvaltningen och som inte ingår i bibliotekens, konst- och kulturinstitutionernas, kulturhusens och -centras eller konstutbildningsinstitutionernas eller den grundläggande konstundervisningens verksamhetsområde. Därtill särskildes andra förvaltningssektors kostnader, det vill säga annat än ovan beskrivna områden. (Figur 4.)

Figur 4. Fördelningen av kostnaderna för kulturverksamheten i Vasa och i Uleåborg år 2016. Andel av kulturens helhetskostnader (%). Källa: Renko & Ruusuvirta 2018.

Såväl i Uleåborg som i Vasa ligger vikten av kostnaderna år 2016 främst på den kommunala verksamheten. I Uleåborg utgjorde kommunens egen verksamhet 80 procent av alla kostnader och stödet till enskilda aktörer endast 20 procent. I Vasa uppgick kostnaderna för kommunens egen verksamhet till 94 procent, och stödet till enskilda aktörer var 6 procent. (Renko & Ruusuvirta 2018.)

I Sverige samlas information om kommunernas kostnader i Kommun- och landstingsdatabasen Kolada¹⁶. Verksamheternas områden delas där in i flera delar än i Finlands Kommunförbunds Kostnadsstruktur-tjänst. Nettobrukskostnadernas mängd per innevånare

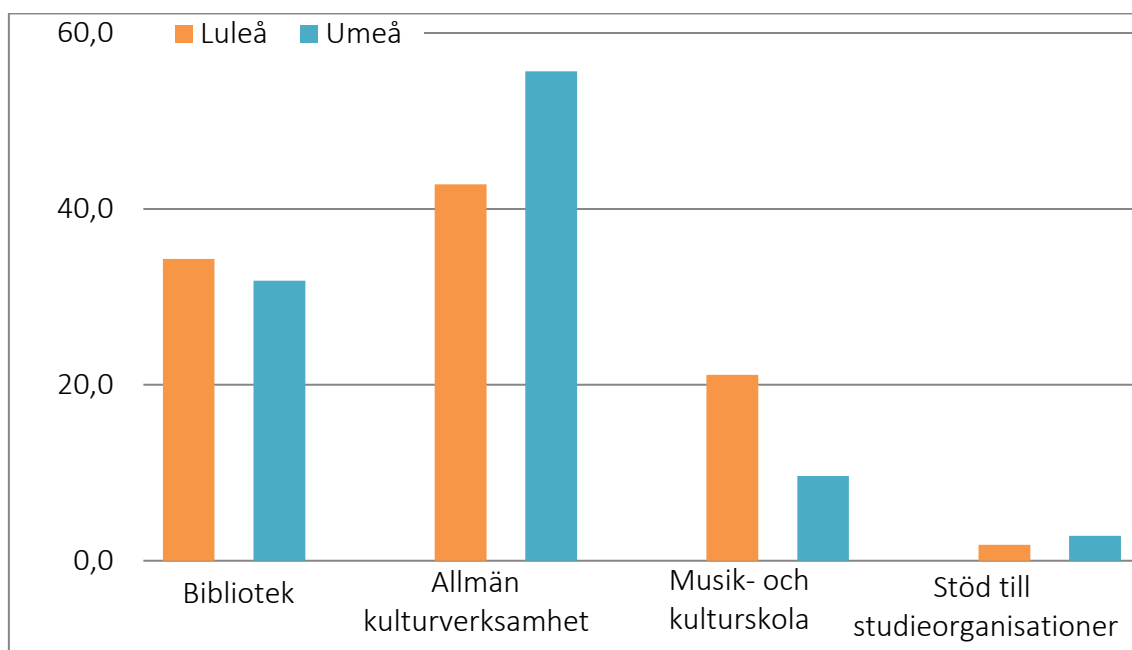
¹⁶ <https://www.kolada.se>

var år 2018 nästintill de samma i Luleå och Umeå: i Luleå var de cirka 58 000 kronor per innevånare och i Umeå 55 000 kronor.

Kulturverksamhetens kostnader delades in i flera kategorier: bibliotek, allmän kulturverksamhet, musik- och kulturskola samt stöd till studieorganisationer. I Sverige ingår exempelvis museiverksamheten i kategorin allmän kulturverksamhet, medan den i Finland räknas in i kostnaderna för konst- och kulturinstitutioner.

Kulturverksamhetens nettobrukskostnader per innevånare sett till helhetskostnaderna var i Luleå något lägre (3,1 %) än i Umeå (4,8 %). Av kulturverksamhetens kostnader gick den största delen i båda kommunerna till biblioteksväsendet samt till allmän kulturverksamhet. Bibliotekens del av kulturverksamhetens kostnader var nästintill lika, i Luleå 34 procent och i Umeå 32 procent. Den allmänna kulturverksamhetens ande var i Umeå högre (56 %) än i Luleå (43 %). Musik- och kulturskolornas del var däremot högre i Luleå (21 %) än i Umeå (10 %). (Figur 5.)

Figur 5. Fördelning av kostnaderna för kulturverksamheten i Umeå och Luleå år 2018. Andel av kulturens helhetskostnader (%). Källa: Kolada.

Alla de granskade städerna stöder mångsidiga konst- och kulturaktörer i kommunerna. Bidragssummornas storlek avspeglar städernas olika invånarantal och sätt att organisera verksamheten.

Uleåborg stöder professionella konstnärer med ateljébidrag och stipendier, ger evenemangsbidrag och årliga bidrag till föreningar. Därtill har staden knutit kompanjonsavtal för åren 2018–2021 med 15 konst- och kulturaktörer. Kulturkompanjonerna erhåller bidrag från staden för sin verksamhet. Sammanlagt uppgick Uleåborgs bidrag för

kulturverksamhet år 2016 till cirka 6,4 miljoner euro, varav konst- och kulturinstitutionerna fick 85 procent, kulturhusen och kulturcentra cirka tre procent och den allmänna kulturverksamheten cirka åtta procent. Resterande var bidrag inom andra sektorer.¹⁷

I Vasa uppgick år 2016 kulturbidragen totalt till 1,1 miljoner euro. Av den summan var 20 procent bidrag till konst- och kulturinstitutioner. 67 procent bidrag till kulturhus och kulturcentra, fem procent till allmän kulturverksamhet och resterande 15 procent var andra sektors bidrag¹⁸. (Renko & Ruusuvirta 2018, 70.)

Umeå kommun stöder tillsammans med Region Västerbotten, Statens kulturråd och andra aktörer lokala teatrar, studentorganisationer, Umeås teater- och folkmusikförening samt andra lokala föreningar. (Umeå kommun 2019). År 2019 uppgick bidragssumman som fördelas av Umeå kulturnämnd till sammanlagt cirka 29,3 miljoner kronor (i september 2019 motsvarade det cirka 2,7 miljoner euro) (Umeå kommun 2019).

I Luleå ges kulturstöd till civilsamhällets aktörer, till unga och som årliga bidrag till kulturföreningar. År 2018 fördelade kulturnämnden kulturstöd för totalt 4,8 miljoner kronor (ca 450 000 euro i oktober 2019) (Luleå kommun 2018b.)

¹⁷ Stiftelsen Oulun musiikkijuhlasäätiö, bidrag till konstprojekt fördelade av den av Uleåborgs stad ägda fonden Valistustalorahasto.

¹⁸ Söfuk / KulturÖsterbotten, evenemangsbidrag, föreningen Etelä-Pohjanmaan käsi- ja taideteollisuus ry

3.2 Hur har städerna valt att organisera sina kulturtjänster i praktiken?

Kulturtjänsterna kan granskas på olika sätt utifrån olika definitioner av kultur (se Heiskanen 2000; Saukkonen & Ruusuvirta 2009, 16). Kulturtjänsternas innehåll har i praktiken också formats mångsidigt, eftersom kommunerna i både Finland och i Sverige har en stor frihet i att förverkliga kulturtjänsterna på det sätt och i den omfattning som de själva vill (se kap. 2.3).

I Finland består den kommunala kulturverksamheten av främst allmän kulturverksamhet och kulturbidrag, samt beroende på kommun, museer, teatrar, orkestrar och konstutbildningsinstitutioner (Suomen Kuntaliitto 2018b). I Sverige erbjuder kommunerna bland annat konstpedagogiska och konst- och kulturinstitutioners tjänster. Musik- och kulturskolorna är inte lagstadgade, men i praktiken finns den verksamheten i största delen av kommunerna. (Myndigheten för Kulturanalys 2018, 30.)

Kulturtjänsterna förverkligas i kommunerna på olika sätt. Kommunerna kan producera tjänster i egen regi, via kulturstöd eller som köptjänst. Strukturerna för produktionen av kulturtjänsterna har förnyats på olika sätt inom många kommuner särskilt sedan början av 1990-talet. I de större svenska städerna har exempelvis stadsteatrarna organiserats om till konstinstitutioner upprätthållna av kommunalt ägda aktieföretag. (Saukkonen 2014, 36.) Utöver kommunerna deltar i Sverige även staten och de regionala aktörerna i produktionen av kulturtjänster i kommunerna. I kommunerna verkar även mångsidiga aktörer oberoende av kommunens stöd: konstnärer, föreningar och företag.

I det här avsnittet granskas kulturtjänsterna i Uleåborg, Vasa, Umeå och Luleå ur kommunernas perspektiv. Vilken typ av konst- och kulturtjänster betonar städerna i egen regi eller i samarbete, och hur avspeglar de städernas centrala kulturpolitiska val? Vilken typ av kulturtjänster erbjuds av regionala aktörer i kommunen?

Alla fyra städerna arrangerar mångsidiga kommunala kulturtjänster i egen regi genom förvaltningsorganisationen eller genom kommunkoncernen i bredare bemärkelse (se. kap 3.1).

De tjänster som erbjuds av aktörer som hör till kommunkoncernen räknas här som arrangerade av kommunen även om de i praktiken får stöd av kommunen – och även om en del av dem samtidigt hör till de regionala aktörerna. Aktörer inom kommunorganisationen kan såsom aktörer som får kommunalt stöd verka på olika sätt inom regionen eller inom flera kommuner. Exempelvis arrangeras den av Luleå stad stödda Luleåbiennalen som ett samarbete med regionala aktörer, och Vasa stad ingår i SÖFUK, som upprätthåller Wasa Teater. Några tydliga gränsdragningar mellan kommunalt arrangerade, eller av kommunen stödda tjänster är svårt att göra.

Figur 6. Kulturtjänster i kommunernas regi eller med kommunalt stöd samt regionala tjänster i Umeå (år 2019) och Luleå, Uleåborg och Vasa (år 2018). Källor: Umeå kommun 2019b, 2019c; Luleå kommun 2018c; Oulun kaupunki 2018b; Pohjalainen 2019.

	LULEÅ	UMEÅ	ULEÅBORG	VASA
<i>Kommun arrangerar</i>	<ul style="list-style-type: none"> Folkbibliotek Konsthallen Offentlig konst Friluftsmuseet Hägnan Evenemang inom Kulturens hus Filmpool Nord BD Pop 	<ul style="list-style-type: none"> Bibliotek Musikskola Program Kvinnohistoriskt museum Väven i Umeå Film i Västerbotten 	<ul style="list-style-type: none"> Bibliotek Konst- och kulturinstitutioner (Luuppi, Oulu Sinfonia, Kulturhus Valve) Grundläggande konstundervisning Oulun Kaupunginteatteri Oulun musiikkijuhlasäätiö Festivaler och evenemang 	<ul style="list-style-type: none"> Bibliotek Kulturutrymmen (Kulturhuset Fanny, Kasarmi 13, Vasa stadshus) Kulturevenemang och kulturtillställningar Vasa stads museer Vasa Stadsteater Vasa stadsorkester Grundläggande konstundervisning
<i>Region arrangerar</i>	<ul style="list-style-type: none"> Norrbottnesteatern Norrbottnens museum Norrbottnensmusiken 	<ul style="list-style-type: none"> Västerbottens museum Norrlandsoperan Västerbottensteater (lokalkontor i Umeå) 		<ul style="list-style-type: none"> Wasa Teater
<i>Kommun stöder, bl.a.</i>	Dansgrupper, dansresidens, konstskola, konstnärskollektiv, gallerier, Kulturcentrum Ebeneser, museer, orkestrar, fria teatergrupper, festivaler och evenemang (bl.a. Luleåbiennalen)	Museiverksamhet, Folkets bio, konstskola, orkestrar och jazzklubbar, teatergrupper, gallerier och konsthall, dans, festivaler och evenemang (bl.a. Umeå Europeiska filmfestival, Samiska veckan, Littfest)	15 kulturkompanjoner (teatergrupp, filmcentrum, fotograficentrum, dans, litteratur, konstnärskollektiv, orkestrar, festivaler, serie, design), andra bidrag till evenemang, projekt, konstnär och organisation	Filmcentrum Botnia, Platform, Skafferiet, dansgrupper, offentlig konst, teatergrupper, konstnärsföreningar, orkestrar (bl.a. Vaasa Baroque), evenemang och festivaler

I de kulturtjänster som arrangeras av städerna själva ingår i alla de fyra kommuner centralt det lagstadgade biblioteket och ett urval av konst- och kulturinstitutioner. Städerna erbjuder grundläggande konstundervisning samt arrangerar olika festivaler och andra stadsevenemang. I alla städerna samlar kulturhuset olika former av varierande kulturutbud. (Figur 6.)

I Sverige betonas de regionala aktörernas ställning i utbudet av kulturtjänster i kommunerna. De autonoma regionerna Norrbotten och Västerbotten arrangerar direkta kulturtjänster genom museer, teatrar och orkestrar. I Luleå verkar de regionala Norrbottens-teatern, Norrbottens museum och Norrbottensmusiken. Staden är tillsammans med Region Norrbotten den främsta finansiären av Norrbottensteatern. Norrbottensteatern

är Sveriges största regionala teater, som verkar i ett teaterhus i Luleå och som turnerar i regionens alla 14 kommuner.

I Umeå verkar de regionala Västerbottens museum, Norrlandsoperan samt Västerbottensteater, var huvudort är Skellefteå, men som även har Umeå som huvudort. (Region Västerbotten 2019, Västerbottensteatern 2019.) Umeå kommun och Region Västerbotten upprätthåller tillsammans det kulturhistoriska Västerbottens museum samt Norrlandsoperan, som erbjuder ett program med scenkonst och musik.

I Finland finns inte någon autonom regionalförvaltning enligt den svenska modellen (se kap 2.2.), men Vasa verkar kommunförbundet Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur (SÖFUK), som är ett samarbete mellan Vasa stad och 13 andra kommuner. SÖFUK främjar på många sätt den svenskspråkiga kulturen i regionen och erbjuder för sin del olika kulturtjänster, bland annat genom att upprätthålla Wasa Teater i Vasa. (SÖFUK 2019.)

Alla de granskade städerna stöder genom olika ansökningsbara bidrag en mycket mångsidig grupp av aktörer. Figur 6 visar en rad exempel från åren 2018 och 2019. Gällande bidragen har Uleåborg en från de andra städerna avvikande modell med 15 utnämnda kulturkompanjoner. Kompanjonerna får verksamhetsbidrag från staden och de nuvarande avtalen gäller för åren 2018–2021. Till skillnad från de finländska städerna betonar städerna i Sverige visst prioriterat kulturutbud, som förverkligas främst genom bidrag. Luleå stad lyfter fram dansen som stöds genom bidrag till dansgrupper, undervisning och dansresidens. (Luleå kommun 2019). Umeå stad lyfter å sin sida fram stödet till jazzmusik genom orkestrar och festivaler (Umeå kommun 2019d). I praktiken stöder alla städerna genom sina kulturbidrag en mångsidig verksamhet särskilt inom dans, dansundervisning, kulturcentra, gallerier, museer, scenkonst, föreställningar, evenemang och festivaler, musikverksamhet och inom filmens område. (Figur 6.)

Alla de granskade städerna har en betydelsefull position som arrangörer och stödjare av kulturverksamhet och -tjänster. Såväl i Sverige som i Finland ligger fokus på biblioteksväsendet, konst- och kulturinstitutioner samt kulturbidrag. I Luleå och i Umeå upprätthålls konst- och kulturinstitutionerna i huvudsak i samarbete med den regionala förvaltningen. I Uleåborg och Vasa är kulturinstitutionerna främst kommunala. I alla städerna koncentreras stora delar av kulturutbudet till centrala kulturhus.

3.3 Hur hanterar man kulturell mångfald i de lokala och regionala strukturerna?

Tanken om kulturell mångfald ligger djupt integrerat i den kulturpolitiska diskursen såväl i Sverige som i Finland. Den baseras på lagar om grundläggande medborgerliga rättigheter, yttrande- och uttrycksfrihet samt tanken om konstens frihet som en central del av den samhälleliga kulturens utveckling.

Principen om kulturell mångfald har fått en mer artikulerad och betonad roll under de senaste decennierna genom globaliseringens fortskridning. Europarådets rapport *In from the Margins* från 1997 och UNESCOs *Konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar* från 2001, är tydliga milstolpar i den internationella kulturpolitiken, som haft stor inverkan på nationell nivå.

På nordisk nivå finns det gemensamma nordiska målbeskrivningar och programformuleringar, som befäster att alla som bor i Norden ska känna sig kulturellt delaktiga samt att kulturinstitutioner spelar en viktig roll för ett dynamiskt kulturliv med en mångfald av kulturyttringar. (Strategi för det nordiska kultursamarbetet 2013–2020.)

Vad som mer konkret omfattas av begreppet kulturell mångfald har i kulturpolitiken och i det praktiska utövandet tolkats på olika sätt och i flertal riktningar. En gemensam tolkning i Sverige och i Finland har under de senaste åren varit en ambition att se kulturens mångfald som ett medel och verktyg för utövandet av integrationspolitik.¹⁹

Utgångspunkten för att se kulturell mångfald ur ett integrationsperspektiv är i de båda länderna vitt skilda. Historiskt sett har Finland huvudsakligen varit ett utvandrarsland medan Sverige är det största invandringslandet i Norden. Många finländare sökte sig under 1900-talets senare hälft till den svenska arbetsmarknaden, och idag lever över 400 000 första och andra generationsfinländare i Sverige (SCB 2019).

År 2015 var andelen av befolkningen med utländsk bakgrund²⁰ i åldrarna 20–64 år mer än tre gånger så stor i Sverige (25,3 %) som i Finland (7,6 %). De senaste årens utveckling av migration och antalet asylsökanden har även varit markant större i Sverige än i Finland.

¹⁹ För en jämförelse mellan de nordiska ländernas förhållningssätt, se Saukkonen 2017.

²⁰ Finland och Sverige tillämpar något olika statistiska tolkningar av utländsk bakgrund, se vidare: <https://www.stat.fi/meta/kas/ulkomaalaistaus.html>, [https://www.scb.se/contentassets-sets/60768c27d88c434a8036d1fdb595bf65/mis-2002-3.pdf](https://www.scb.se/contentassets/sets/60768c27d88c434a8036d1fdb595bf65/mis-2002-3.pdf)

Såsom Tabell 1 (s. 9) visar skiljer sig de fyra städernas diversifierade befolkningmängder mycket. År 2018 var andelen utländska medborgare cirka sex procent av både Luleås och Umeås befolkning. I Vasa var andelen utländska medborgare sex procent och i Uleåborg tre procent av befolkningen.

Sveriges nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. De nationella minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli. Samerna är dessutom ett urfolk och har även sina kulturella rättigheter skyddade i grundlagen. De rättigheter som särskilt lyfts fram hos nationella minoriteter är språk, utbildning, kultur och inflytande, samt insatser mot diskriminering.

Finland har från nationens konstituerande officiellt varit ett tvåspråkigt land, och i språklagen från 1922 befästs att finsktalande och svensktalande finländare skall behandlas som två likvärdiga språkgrupper med likvärdiga sociala och kulturella infrastrukturer. Även om svenskspråkiga finländare finns i hela landet, finns det en geografisk betoning till det som brukar kallas Svenskfinland²¹. År 2018 var endast 0,2 % av uleåborgarna svenskspråkiga, medan 23 % av Vasas befolkning talade svenska som modersmål.

Den finländska lagstiftningen definierar inte specifikt vilka språk som ses som nationella minoritetsspråk. Däremot definieras språkliga rättigheter för de samiska språken (enaresamiska, nordsamiska och skoltsamiska) som urfolksspråk. De finländska romernas språk, finskt och finlandssvenskt teckenspråk samt karelska definieras som autoktoniska språk, dvs. språks som länge talats i landet. Till minoritetsspråk räknas även ryska, tata-riska och jiddisch.

2012 utarbetades en Nationalspråkstrategi med syfte att arbeta för en genuin likvärdighet mellan de två nationalspråken. I det nyaste regeringsprogrammet våren 2019 befästs att en ny språkstrategi skall utarbetas för att trygga allas rätt att få service på nationalspråken och förbättra språkklimatet. Därtill ska ett språkpolitiskt program utarbetas, i vilket de andra språk som talas i Finland beaktas, särskilt de samiska språken, romani, det karelska språket och teckenspråken. (Regeringsprogrammet s. 86.)

Kulturell mångfald har idag en bred tolkning inom kulturpolitiken. Från ett fokus på utländsk bakgrund har den kommit att handla om allas lika rättigheter att delta i kulturlivet oavsett diskrimineringsgrund. Kulturell mångfald handlar således om flera samspelande aspekter som tillsammans bidrar till en ökad heterogenitet i samhället, däribland etnicitet, nationellt ursprung, språk, religion, ålder, generation, sexuell läggning och genus.

²¹ Till Svenskfinland räknas allmänt Nyland – kustremsan i södra Finland mellan Hangö i väster och Pyttis i öster, i vilken huvudstadsregionen ingår, Åboland – skärgården sydväst om Åbo, och Svenska Österbotten – kustremsan i västra Finland mellan Sideby i söder och Karleby i norr. Åland räknas ibland som en del av Svenskfinland men ofta räknas Åland som ett separat område befolkat av ålänningar. (Wikipedia)

Efter ett sammandrag av nationell förståelse av kulturell mångfald görs här en läsning av kulturplanerna på regional nivå och av de fyra städernas kulturstrategier utifrån hur tanken om mångfald tas upp och artikuleras. Hur tänkandet om kulturell mångfald faktiskt fungerar i det kulturpolitiska praktiska arbetet är inte möjligt att granska desto mer i den här studien.²²

Kulturpolitisk tolkning av kulturell mångfald i Sverige

De kulturpolitiska målen i Sverige som riksdagen beslutat om i december 2009, har som en central del att främja mångfald. I de statliga kulturinstitutionernas instruktioner finns formuleringen att de ska "integrera ett jämställdhets-, mångfalds- och barnperspektiv samt ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete" i sina verksamheter. Dessa direktiv omfattar även indirekt regionala kulturinstitutioner som får statligt stöd genom kultursamverkansmodellen. (Myndigheten för Kulturanalys 2017.)

När mångfald omtalas i svenska kulturpolitiska skrivelser under 2000-talet åsyftas framförallt följande tre områden:

- 1) mångfald av konstnärliga uttryck och utbud av kultur,
- 2) etnisk och kulturell mångfald samt
- 3) att alla, oavsett ålder, funktionsnedsättning, bostadsort, kön, könsidentitet, könsuttryck, etnicitet eller sexuell läggning, ska kunna ta del av och bidra till kulturens utveckling.

Mångfaldsuppdraget tolkas allmänt som att det ska finnas en variation i kulturutbudet, och ett varierat kulturutbud ses som det medel som främjar allas lika rätt att delta i kulturlivet. Detta ska uppnås genom att kulturpolitiken främjar allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor.

I kulturpropositionen anförs även att kulturen måste vara relevant och angelägen för hela befolkningen och att kulturpolitiken ska bidra till en ökad mångfald genom att spegla samhällets heterogenitet. Kulturpolitiken ska således bidra till en ökad mångfald och ett mångfacetterat kulturutbud och därmed till större valfrihet för var och en. Att många olika erfarenheter, tankar och historier tillvaratas och speglas ses som en förutsättning för en levande demokrati.

²² En analys av erfarenheterna av integrering hos de fem största invandrade språkgrupperna har gjorts inom ett större forskningsprojekt kring identitetsfrågor, drivet av Tankesmedjan e2 och Suomen kulttuurirahasto. Se Pitkänen, Saukkonen & Westinen 2019.

I de nationella kulturpolitiska målen betonas att allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och eget skapande ska främjas. Värnandet om jämställdheten mellan män och kvinnor och principen om icke-diskriminering framhålls i detta sammanhang. Målen är styrande för den nationella kulturpolitiken och **vägledande** för den regionala kulturpolitiken.

Myndigheten för Kulturanalys har i en studie (2017) av hur regionala kulturinstitutioner tolkar sitt mångfaldsuppdrag påvisat att majoriteten av kulturinstitutionerna och tre av fyra av de landsting/regioner som ingår i studien har valt **en vid tolkning** av mångfaldsuppdraget där alla diskrimineringsgrunder inkluderas. Integrationsfrämjande insatser ses som en del av ett mer omfattande mångfaldsarbete som även inkluderar arbete för att skapa bättre möjligheter för funktionshindrade att ta del av kulturlivet, främjandet av nationella minoriteters kultur, jämställdhet och barn- och ungdomsverksamhet.

Studien visar att den politiska styrningen av kulturinstitutionernas mångfaldsuppdrag, både på statlig och regional nivå, lämnar ett stort utrymme för varje kulturinstitution att definiera vad mångfaldsuppdraget innebär.

Kulturell mångfald på kulturpolitisk regional nivå

Region Västerbotten

I den nyaste kulturplanen för Region Västerbotten, ännu en remissutgåva för åren 2020–2023, definieras det övergripande kulturpolitiska målet för regionen utifrån tanken om kulturell mångfald. Alla invånare ska ha tillgång till ett regionalt kulturutbud av hög kvalitet och erbjudas likvärdiga möjligheter att skapa och utöva kultur, samt ha likvärdiga förutsättningar att påverka, delta och medverka i samhällslivet.

"Region Västerbotten vill främja möten mellan olika kulturer och återspegla mångfalden i regionen, där alla delar av verksamheten präglas av jämlikhet, jämställdhet och tillgänglighet. Den offentligt finansierade kulturen ska vara demokratisk, i betydelsen att den ska vara tillgänglig och angelägen för alla. Ett rikt och mångfacetterat kulturliv behöver bredd, spets, djup och möjligheter att upplevas och utövas i hela länet. En mångfald i utbudet är angeläget och kräver en god struktur för förmedling av konst och kultur som ger förutsättning för variation. I arbetet för välfärd, delaktighet och demokrati är kulturell mångfald i kulturlivets organisationer och publik också viktigt. Kulturpolitiken ska främja alla människors möjlighet att uppleva och ta del av konst och kultur." (Region Västerbotten 2019b, s. 9.)

Ett av insatsområden för perioden 2020–2023 är att tillgängliggöra och synliggöra urfolket samernas och nationella minoriteters kultur och kulturarv både inom befintliga och

nya strukturer. År 1977 erkändes samerna som ett urfolk i Sverige. Samernas kultur och näringsliv är en viktig del i Västerbottens historia och utveckling. De är samtidigt en del av regionens och landets gemensamma kulturarv och utgör en av förutsättningarna för Västerbottens kulturliv.

De nordligaste länen, som utgör den svenska delen av Sápmi, ser sig ha ett särskilt ansvar att arbeta med att stärka samisk identitet och samernas rätt att få verka utifrån egna villkor. Det regionala kulturpolitiska arbetet sker i samarbete med sametinget och planen är att ta fram en gemensam viljeriktning för hur frågor som berör det samiska området skall fortskrida.

Region Norrbotten

Även Norrbottens kulturplan följer tydligt de direktiv som ålagts regionerna genom kultursamverkanmodellen och lyfter fram övergripande mål kring jämlikhet genom fyra perspektiv: jämställdhet, mångfald, inkludering och tillgänglighet. Programmet är en revidering av regionens första kulturplan och baseras även på erfarenheterna av regionens Mångfaldsår 2016.

Grundläggande utgångspunkter i planen är en jämlikhet mellan alla innevånarna i Norrbotten utifrån FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna. Principen om jämställdhet gäller det jämställdpolitiska målet om att kvinnor och män ska ha samma makt och möjlighet att påverka samhället och sitt eget liv. Här betonar man vikten av att ta hänsyn till normbreddande bemötande och normmedveten kommunikation. Länets kulturverksamheter och institutioner, idéburna sektor och kommuner arbetar alla med jämställdhetsfrågan utifrån olika perspektiv och i olika omfattning. Ändå ser man på regionnivå, att man i samverkan med kommuner och kulturaktörer behöver analysera var ytterligare insatser behövs.

Mer specifikt anger kulturplanen frågor kring mångfald och integrering. Den etniska mångfalden ses öka och synen på mångfalden som en rikedom som måste tillvaratas gäller såväl de nationella minoriteterna som nyanlända. Arbetet med mångfald pågår med utbildningar, mångfaldsdagar, festivaler och kulturprojekt med syfte att främja inkludering.

Kommunernas självbestämmande och kulturell mångfald

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ålägger kommuner och regioner att beakta kulturell mångfald i sin verksamhet. Bland att ska kommuner och regioner informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt denna lag och de föreskrifter som denna lag hänvisar till. De ska även anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. (SFS 2009:724.)

Umeå

Umeå är samisk och finsk förvaltningskommun. Det innebär att de nationella minoriteterna ska kunna använda sitt språk i kontakt med myndigheter, både skriftligt och muntligt. Förvaltningsmyndigheter ska se till att det finns personal som behärskar språket eller språken. Kommunen ska också kunna erbjuda förskola och äldreomsorg på minoritetsspråken. Det ger hela kommunens serviceorganisation en grund i kulturell mångfald.

I Umeås strategiska plan 2016–2028 betonas bredden och mångfalden av stadens befolkning. Man vill betona de nya kunskaper och erfarenheter som de inflyttande människorna för med sig, samt de nya influenser och öppenheter som nya nationaliteter innebär. Att medborgarna tillåter sig och tillåts vara annorlunda, skapar engagemang och tilltro i tillvaron.

Umeå har även utarbetat en jämställdhetsstrategi, beslutat av kommunfullmäktige 2018. Här betonas att människor ska ha möjlighet att utvecklas utifrån sina egna förhoppningar och inte styras och begränsas av stereotypa föreställningar om kön. Kommunen ska vara en pådrivande aktör i jämställdhetsarbetet och alla verksamheter inom kommunen ska bedriva ett aktivt jämställdhetsarbete. (Umeå kommun 2018b.)

Den nuvarande kulturplanen i Umeå är från 2010 och är under revideringsarbete. I planen betonas stadens internationella profil där över 100 språk talas till vardags. Därtill är en av utgångspunkterna att staden varje år byter närmare 10 % av sin befolkning, eftersom Umeå är en central studentstad.

Kulturplanen bygger på en tilltro till en globaliserad värld där länder, företag, organisationer, teknik, vetenskap, massmedier och kultur blir allt mer sammanflätade och beroende av varandra. Den nya mångfalden av olika röster, språk, kulturella uttryck och etniska erfarenheter, kunskaper och perspektiv ses positionera Umeå och norra Sveriges i relation till en framtida utveckling i Europa och övriga världen.

Även om betoningen i tilltalet ligger på en stark internationell profilering vill man i kulturplanen bekräfta att:

"Ett nytt och inkluderande mångfaldsperspektiv handlar ofta bara om att integrera dem som har en annan språklig och etnisk bakgrund in i den svenska kulturen och samhället. För oss handlar det lika mycket om att integrera alla infödda svenskar för att få dem inse värdet och möjligheterna av att vi nu lever i ett mångkulturellt och mångetniskt samhälle." (Kulturpolitiskt program för Umeå kommun, s. 11.)

Luleå

Luleå är förvaltningsområde för sverigefinnar, samer och tornedalingar. I den nyaste kulturplanen 2019–2020 betonas mångfalden som utgångspunkten för den mänskliga samvaron. Centralt är att alla de som ingår i ett samhälle ska ha samma möjligheter och rättigheter oavsett hudfärg, ålder, religion, sexualitet, könsidentitet, könsuttryck, fysiska och psykiska funktioner, ekonomiska förutsättningar, kulturell härkomst och etnisk tillhörighet.

Ur ett mångfaldsperspektiv preciseras två utvecklingsområden i kulturplanen:

- bidra till kulturarrangemang som stärker de nationella minoriteterna och urfolks identitet
- öka kunskapen om de nationella minoriteternas och urfolkens särart och kultur

"Detta för att få fram ett kvalitativt utbud på nationella minoritetsspråken där flera kan lyfta fram sin identitet i konstnärligt uttryck och skapa konst av den egna erfarenheten och historia. De fem nationella minoriteterna har egna språkliga och kulturella tillhörigheter och är en del av Luleås kulturarv och kulturliv." (Luleå kommun, Kulturplan 2019–2020, s. 30.)

Kulturpolitisk tolkning av kulturell mångfald i Finland

Den finländska kulturpolitiken har i grunden ett starkt nationalistiskt perspektiv och ända fram till millennieskiftet var ett medborgarskap den enda vägen till garanterade sociala och kulturella rättigheter.²³ Frågan om kulturell mångfald har beskrivits som en balansakt mellan strävan att behålla en enhetlig finländsk kulturell identitet och kraven på att beakta och bemöta skillnader och vidgade kulturella horisonter. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2003.) Kulturpolitiken har så karakteriserats av behovet av en stark nationalistisk symbolik och en vilja att bekänna rättigheter för och öppenhet mot andra kulturer (Saukkonen 2013).

Landets första officiella kulturpolitiska strategi publicerades år 2009, och följdes upp med en uppdaterad version 2017. Strategin ses som en linjedragning som ändå inte har parlamentarisk behandling, utan fungerar som en vägvisare för det offentliga kulturpolitiska utövandet.

Visionen för den första strategin betonar lika rättigheter för individuell utveckling och för ett aktivt medborgarskap. Kulturell mångfald ses som en aspekt som skall tas i beaktande inom alla kulturpolitiska åtgärder. I den aktuella kulturpolitiska strategin betonar en av tre huvudsakliga målområden inkluderingen och medverkan i konst och kultur, som genom det kulturpolitiska utövande förväntas öka och därmed minska skillnaderna mellan olika befolkningsgruppers kulturella delaktighet.

Strategin betonar konsekvent möjligheterna för olika grupper att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur, förverkligandet av kulturella och språkliga rättigheter samt förverkligandet av tillgänglighet och likvärdighet inom alla kulturella tjänster (Lahinen, Jakonen & Sokka 2017).

Kulturell mångfald på kulturpolitisk regional nivå

Enligt riktlinjer fastställda av regeringen 5.4.2016 hör det till de regionala förvaltningarnas ansvar att arbeta med frågor om identitet och befolkningens välmående. Här finns inte specifika definitioner om kulturell mångfald, och någon tydligare uppföljning om regionalt utövad kulturpolitik finns inte formulerad.

Det statligt styrda strukturerna på regionnivå gällande kulturpolitiska frågor innefattar Centret för konstfrämjande, Regionförvaltningsverket och NTM-centralerna.

²³ I den reviderade grundlagen från 1999 vidgades definitionen från **medborgarnas** till **allas** lika rättigheter och befäster även mot diskriminering på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, tro, åsikt, hälsa, handikapp eller andra skäl som rör en person.

I lagen om eller förordningen för Centret för konstfrämjande nämns inga riktlinjer kring frågan om mångfald, men centret har sedan 2009 fördelat bidrag för att främja konstnärer med utländsk bakgrund och konstnärer inom de nationella minoriteterna i deras konstnärliga utövning och deltagande i det finländska konstlivet. Särskilda medel har även fördelats till projekt som främjar kulturell mångfald och interkulturell dialog för att motverka rasism.

Centret arbetar även sedan 2016 med särskilda program kring mobilitet och kulturell mångfald, vars syfte är att främja förståelsen för konstens mångfald, dialog mellan kulturer samt samarbeten mellan majoritetskulturen och minoriteterna. Särskilt arbetar man med att utveckla internationella nätverk inom de nordiska länderna och Barents-region. I programmets olika projekt arbetar sju länskonstnärer runt om i Finland, varav två särskilt fokuserar på kulturell mångfald och två på olika dimensioner av samisk kultur. (Taika 2019.)

I lagen för regionförvaltningsverken betonas ansvaret för att främja tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna för regionernas finsk- och svenskspråkiga minoriteter samt inom samernas hembygdsområde enligt sametingslagen. En särskild svenskspråkig serviceenhet har etablerats för undervisningsväsendet, som har hela landet som sitt verksamhetsområde. Motsvarande undervisningsfrågor samt kulturfrågor gällande samiskan handlas av Regionförvaltningsverket i Lappland. Samma uppdrag och villkor kring språkliga minoriteter gäller för NMT-centralerna.

Utbildning i frågor gällande kulturell mångfald har under de senaste åren erbjudits i regionförvaltningsverkens regi både i Uleåborg och Vasa (Aluehallintovirasto 2019b).

Inom biblioteksväsendet har regionförvaltningsverken särskilt ansvar och upprätthåller olika nordiska och internationella nätverk. Både Uleåborgs och Vasas bibliotek tillhör de bibliotek, sammanlagt åtta i landet, som har särskilt utvecklingsansvar inom sin region.

Undervisnings- och kulturministeriet publicerade 2018 en utvecklingsplan för regionerna med sikte på år 2025. Med titeln ”Konsten och kulturen som en del av regionernas utveckling” har man utarbetat specifika regionala aspekter på den nationella kulturpolitiska strategins huvudmål. I utvecklingsplanen lyfts inte frågor om mångfald i förgrunden, endast tillgängligheten till kulturutbud finns med i de tre främsta målsättningarna. Tillgängligheten är en av dimensionerna för det övergripande målet att möjliggöra allas delaktighet och medverkan i kulturen, och ges möjligheter för att upprätthålla och utveckla sin egen kultur.

Landskapsförbundens tolkning av kulturell mångfald

De lagstadgade landskapsförbundens huvudsakliga uppdrag är regional utveckling och upprättande av landskapsplaner. Uleåborgs kommun är medlem av Norra Österbottens Förbund medan Vasa är det av Österbottens förbund. Frågor gällande svenskspråkig kultur och utbildning på regionnivå behandlas av Svenska Österbottens Förbund för Utbildning och Kultur (SÖFUK).

Norra Österbottens Förbund

Under sitt möte den 16 september 2019 beslutade Norra Österbottens förbundsstyrelse grunda en ungdomsdelegation för den pågående kommunalvalperioden. Det här är menat att ge verktyg för de yngre generationerna att delta i planering och utveckling gällande frågor som specifikt rör ungdomar, samt fungera som en kanal för ungas tankar om regional utveckling utan partipolitiska eller ideologiska betoningar.

Detta initiativ är ett led i tänkandet kring mångfald, jämlikhet och delaktighet. Det är också i linje med landskapsförbundets åtgärdsprogram 2019–2020 där ett genomgående drag betonar ungdomarnas roll i utvecklingen och där ett av huvudsakliga värdena betonar jämlikhet och likvärdig behandling.

Enligt den nya visionen ses även kulturens betydelse öka för regionens ekonomi och i människornas vardag. Ambitionen är att arbeta fram ett utvecklingsprogram för kulturen i regionen samt en konkret plan för hur kulturens roll i människornas välbefinnande kan främjas i samarbete med regionens övriga aktörer.

Här betonas även tillgängligheten till konst och kultur med beaktande av olika gruppers specialbehov, samtidigt som en ökning av kulturområdets genomslag eftersträvas. Ett speciellt fokus riktas på Uleåborgs stads ansökan om titeln som Europas kulturhuvudstadsår för 2026, som man ser som en möjlighet för främjande av regionens tillgänglighet och ökande genomslag.²⁴

Österbottens förbund

Österbottens landskapsprogram 2018–2021 godkändes som en del av Österbottens landskapsstrategi. Enligt målbilden i landskapsöversikten ska Österbotten år 2040 vara en konkurrenskraftig region med välmående befolkning och god livsmiljö.

Landskapsprogrammet lyfter dessutom fram fyra prioriteringar som speciellt kommer att främjas under landskapsprogramperioden: 1) Livskraft för företag, 2) Alla ska med, 3) Resurssmart samhälle samt 4) Service för allas behov.

²⁴ Ett separat delaktighetsprogram planeras för att motarbeta marginalisering. Visionens åtgärdsprogram sid 9.

Inom förbundet arbetar även två grupper specifikt med delaktighet och jämställdhet. Delaktighetsgruppens uppgift är att främja delaktighetsplanering inom den offentliga sektorn och samarbete kring delaktighetsfrämjande arbete i Österbotten. Delaktighetsgruppen ska på olika sätt arbeta för att målen för prioriteringarna *Alla ska med* och *Service för allas behov* kan nås. Delaktighetsgruppen är en tjänstemannagrupp, som rent konkret planerar och vidtar olika samsamarbetsfrämjande åtgärder och åtgärder kring delaktighetsplanering.

Jämställdhetsgruppen vid Österbottens förbund har funnits sedan 1999 och har som mål att lyfta fram aktuella frågor om jämställdheten mellan könen, arbeta för kvinnors medverkan i olika sfärer av samhället och tillämpning av den europeiska deklarationen om jämställdhet.²⁵

Kulturprogrammet för Österbotten har utarbetats i samarbete med de svenskspråkiga kommunernas eget förbund SÖFUK – Södra Österbottens Förbund för Utbildning och Kultur. Här betonas att kulturell mångfald är en av hörnstenarna för en hållbar utveckling och att *"kultur ökar välbefinnandet i vardagen, när kulturen är tillgänglig för alla, när de särskilda gruppernas och migranternas kulturella behov liksom också de kulturella behov som beror på förändringar i befolkningsstrukturen tillgodoses och när alla invånare deltar i kulturaktiviteter som passar och intresserar dem."* (Kulturprogram Österbotten – Pohjanmaan kulttuuriohjelmalla 2018, s. 5.)

Programmet betonar att kulturtjänsterna i grunden är ett ansvar för kommunerna, men att landskapsprogrammets funktion är att precisera i de frågor som berörs av landskapslagen. Det tydliggörs även att man förbereder sig för genomförandet av den länge planerade landskapsreformen och betydelsen av att kulturen då skall ses som en del av den lagstadgade basservicen.

Kommunernas självbestämmande och kulturell mångfald

I den nya lagen om kommunernas kulturverksamhet (gäller från 1.3.2019) definieras ett av dess syften att främja alla befolkningsgruppers likvärdiga möjligheter till och deltagande i kultur, konst och bildning. Detta skall uppnås med utgångspunkt i demokrati, invånarorientering, jämställdhet, hållbar utveckling samt kulturell mångfald och dialog.²⁶ Därtill betonas att kommunerna i planeringen av verksamheten skall beakta lokala förhållanden och resurser samt behoven hos olika befolkningsgrupper.

²⁵ Hittills har deklarationen om jämställdhet antagits av alla kommuner utom Larsmo.

²⁶ Lag om kommunernas kulturverksamhet, 2 §.

Lagen betonar även kommuninnevärdarnas rätt till deltagande av verksamhetens beredning och beslut och särskilt betonas de olika språkgruppernas rättigheter: *"Vid ordnande av kommunernas kulturverksamhet i tvåspråkiga kommuner ska det säkerställas att vardera språkgruppens behov beaktas på lika grunder. I kommuner inom samernas hembygdsområde ska det säkerställas att de samiskspråkiga och de finskspråkiga befolkningsgruppernas behov beaktas på lika grunder. Dessutom ska också lokala språkgruppers behov beaktas vid ordnande av kulturverksamhet."*²⁷

Uleåborg

I sin strategi betonar Uleåborgs stad sin ambition att ha "ljuskraft" och "dragningskraft", men även kraft att hålla kvar dem som sökt sig till staden. Kulturen ses som en av de "mjuka" krafterna som bidrar till att innevärdarna känner tillhörighet och stolthet över sin stad.

Att verka tillsammans är en av de strategiska förutsättningarna, och en av de centrala värderingarna är en rättvis behandling av var och en, en öppenhet i samarbetet och ett förutsättningslöst beteende. Stadens ledning vill möjliggöra möten och gemensam verksamhet, betonar allas rätt till välmående och vill utveckla en mångspråkig service.

Kulturstrategin bygger vidare på stadens övergripande strategi och har tematiserats som en "kulturklimatförändring". En av de centrala utgångspunkterna är den demografiska utvecklingen och den mångfald som finns i olika kulturella rötter. Idén om uleåborgarna kräver nya förståelser, och en öppenhet för vem som identifierar sig som uleåborgare utgör en potential för stadens utveckling. Kulturen ses som en del av denna process genom att skapa gemenskap och välmående, och därigenom motverka segregering. (Oulun kaupunki 2020.)

Staden förbinder sig till att medvetet stärka allas rättigheter att delta i, uppleva och att utöva kultur. Det här sker genom att föra kulturen närmare alla innevärdare i de olika stadsdelarna samt att erbjuda barn och unga mångsidiga möjligheter att öka sina kulturella kompetenser.

Det integrationsprogram som skrivits för åren 2018–2021, följer tyngdpunktsområdena som definierats i stadens strategi, och strävar med ett flexibelt åtgärdsprogram att fungera som ett tydligt redskap för alla sektorer. (Oulun kaupunki, 2017. s. 8) Viktiga aktörer och mötesplatser inom kultursektorn är biblioteket och kulturhuset Valve. I programmet

²⁷ Lag om kommunernas kulturverksamhet, 5 §.

framställs kulturell mångfald även som väsentligt för Uleborgs ambition att söka positionen som europeisk kulturhuvudstad till 2026.

Kulturhuvudstadsåret förbereds som ett samarbete med hela traktens invånare, föreningar och andra samfund, med utbildningsinstitutioner och med företag. Särskild uppmärksamhet skall fästas vid att de folkgrupper som i allmänhet är underrepresenterade inom kulturell service skall ges möjlighet att delta i kulturprogrammet och dess planering. Flyktingar och invandrare hör till de grupper som man i EU:s beslutsfattande har mest värnat om. (ibid s. 36.)

Vasa

Vasa stads strategi fungerar som ett paraply för fyra separata administrativa sektioner, varav en är bildningssektionen. Stadens övergripande mål innefattar välmående, mångspråkighet, gemenskap och delaktighet.

Bildningssektionen har år 2018 utarbetat en språkstrategi, med bas i bl.a. undervisnings- och kulturministeriets (2017b) rekommendation om mångspråkigheten som en styrka i utvecklingen av den nationella språkreserven.

Vasa är officiellt en tvåspråkig kommun och huvudort i en tvåspråkig region. Av stadens innevånare hade år 2017 22,5 procent svenska som modersmål, och 69,5 procent var registrerade som finskspråkiga. De resterande 8 procent hade ett annat modersmål än svenska eller finska. Sammanlagt var 94 olika modersmål registrerade och 120 olika nationaliteter representerade bland innevånarna. De största språkgrupperna var ryska, somaliska, arabiska, engelska, albanska, persiska, kurdiska och kinesiska.

I språkstrategin betonas mångspråkighetens förutsättningar att fungera som en grund för framtida behov och som en väg till interkulturell förståelse och interkulturell kompetens och respekt. Samtidigt betonas betydelsen av det egna modersmålets grundläggande kunskaper som utgångspunkt för vidgade och utvecklade språkkunskaper.

Vasa stads kultur- och idrottssektion har utarbetat ett program för kultur- och idrotts-tjänsterna fram till 2025. Här betonas allas rätt till kultur och idrott, samt som ett av målen att stärka tillgången till och formerna för den kommunala servicen. Den mångsidiga och jämlika satsningen på innevånarnas välmående betonas, samt betydelsen av konstfostran och mångspråkigt utbud på biblioteken. Utöver de kommunala kulturinstitutionernas mångsidiga publikarbete betonas ett starkt samarbete med aktörer inom andra sektorer samt insatser för grupper med specialbehov.

Under våren 2019 tillsatte Vasa stadsstyrelse ett invandrarråd, som arbetar utifrån ett integrationsprogram för åren 2019–2022: *"Syftet med integrationsprogrammet är att främja individernas och familjernas välbefinnande och den allmänna säkerheten, stärka förutsättningarna för sysselsättning, fungera som stöd vid skapandet av sociala nätverk samt skapa ramarna för att Vasa ska kunna bli hemstad för de personer som integreras. Åtgärderna i integrationsprogrammet täcker både asylsökande och arbetsrelaterade invandrare."* (Vasa stad 2019.)

Ett specifikt kulturellt mål som programmet prioriterar är att integration stöds genom utnyttjande av avgiftsfri idrotts-, konstundervisnings- och kulturtjänster:

"Under programperioden sammanställs information som rör avgiftsfri service och information om dessa när det gäller förbättrande av tillgängligheten till idrotts- och kulturservice. Museerna har förverkligat en nåbarhets- och tillgänglighetskartläggning. Vid varje utställning finns en gratisdag, då det är avgiftsfri entré till museet. Ett Kaikukort håller på att tas i bruk som ny tjänst vid tillämpande av avgiftsfri kulturservice." (Ibid. s. 11.)

3.4 Hur ser man på konstnärernas position och betydelse ur ett lokalt och regionalt perspektiv?

Såväl i Finland som i Sverige har de professionella kulturskaparna länge stått i centrum för kulturpolitiken och har i många avseenden setts som en kärna för såväl förnyelse som kontinuitet på kulturfältet (bl.a. Opetusministeriö 2003, 2009; Kungl. Maj:ts Prop. 1974:28). De senaste decenniernas kulturpolitiska utveckling har ändå byggt på ett breddat kulturbegrepp och riktats mot inkludering och tillgänglighet även i den skapande processen. Det har skiftat fokuseringen från en konstnärspolitik till en bredare samhällelig konst- och kulturpolitik. Samtidigt finns det i de båda länderna en ökande betoning på kulturella och kreativa näringar vilket skiftat synen på konstnärens arbete mot ett entreprenörskap. Ur ett regionalt perspektiv handlar det då inte enbart om kulturpolitik, utan även om regional utveckling. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, SOU 2018:23.)

Båda länderna har under 2018 gjort särskilda utredningar om möjligheterna att verka som konstnär runtom i landet. Båda länderna har också särskilda statliga organ för konst- och konstnärspolitikens utövande. I Finland ligger ett specifikt konstnärspolitiskt ansvar på Centret för konstfrämjande och i Sverige hanteras konstnärspolitiska frågor särskilt på Konstnärsnämnden.

Kategoriseringar av konstområden och konstnärstyrken skiljer sig något mellan länderna, men inte anmärkningsvärt. I denna jämförelse granskas aspekter om tillgängliga konstnärliga utbildningar och verksamma konstnärer i regionen/kommunen, arbetstillfället för samtida konstnärliga utövare, samt eventuella strategier för kreativa näringar regionalt och kommunalt. En belysning görs även av det fria konstfältets förutsättningar genom att granska kommunens bidragssystem och eventuella regionala satsningar.

Konst- och konstnärspolitikens förståelse och roll i Sveriges kulturpolitik

I målbeskrivningen för de svenska nationella kulturpolitiska målen fastställs att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling och kvalitet och konstnärlig förnyelse skall främjas.

Den konstnärspolitiska utredningen från 2018 utgick från en politik som grundas i erkännandet av den betydelse konsten har för enskilda och för hela samhällets utveckling och vitalitet. Enligt utredningen skall konstnärspolitiken bidra till att konstens frihet,

egenvärde och kvalitet värnas. Den ska bedrivas enligt principen om armlängds avstånd.²⁸ Den ska vara öppen för nya konstnärliga uttryck, tolkningar och avgränsningar. Konstnärspolitiken ska bidra till att möjligheterna att verka professionellt i hela landet som konstnär förbättras (SOU 2018:23).

Regional konstnärspolitik

Den statliga kulturpolitikens mål implementeras regionalt genom Kultursamverkansmodellen. Inom den regleras att de statliga bidragen skall fördelas till professionella verksamheter inom teater, dans, musik, litteratur, bild, form, film och hemslöjd. Regionernas kulturplaner följer samma kategorisering och redovisar varje konstforms utbredning och verksamhet.

Den regionala konstnärspolitiken stärks därtill av flera nationella nätverk av den tredje sektorns aktörer. De statsstödda centrumorganisationerna för de olika konstinriktningarna arbetar aktivt med arbetsvillkor och sysselsättningsfrågor och har regionala kontor (Centrumbildningarna 2020). Enskilda personer är aktiva genom inköp och konstlotterier i lokala och regionala konstföreningar som är organiserade i Riksförbundet för Sveriges konstföreningar (Sveriges konstföreningar 2020). Ytterligare ett nationellt nätverk är Konstfrämjandet, en folkrörelse bildat 1947, som arbetar för allas tillgång till konst nationellt, lokalt och regionalt (Konstfrämjandet 2020).

Regionerna har även ett nätverk av statsstödda kulturkonsulenter för alla konstområden, vars ansvar är att fungera som kunskapsresurs och vägledare för aktörer inom respektive konstområden (Myndigheten för kulturanalys 2018b).

Region Västerbotten

I regionens nya kulturplan är ett av de fem huvudmålen att främja förbättrade villkor för professionella kulturskapare och ett utbud som kännetecknas av kvalitet, mångfald och förnyelse. De professionella kulturskaparnas betydelse för regionen betonas och ses som *"en viktig resurs för länets kulturliv och genom sin profession skapas kultur av hög kvalitet inom en mängd konstområden som scenkonst, film, litteratur, hemslöjd, bildkonst, spel med flera."* (s. 21)

I planen betonas att en ökad medvetenhet har växt fram om kultur som lokal och regional utvecklingsfaktor. Konsten tjäna då såväl samhällsliga mål som sina egna intressen.

²⁸ Myndigheten för kulturanalys har av regering fått i uppdrag att utreda hur de kulturpolitiska insatserna kan påverka konstens frihet. <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2019/11/uppdrag-till-myndigheten-for-kulturanalys-att-gora-en-oversyn-av-den-kulturpolitiska-styrningens-effekter-pa-den-konstnarliga-friheten/>

Metoder för att möjliggöra kulturskaparnas utveckling är bland annat att införliva och utveckla residensverksamheter för yrkesverksamma, också genom utvecklad dialog på nationell nivå.

Litteratur

Regionbibliotek Västerbotten är en del av det nationella biblioteks nätverket och driver biblioteksutveckling i länet. I den regionala biblioteksverksamheten ingår områdena litteratur- och läsfrämjande. Region Västerbotten är huvudman för den regionala konsulentverksamheten inom biblioteks- och litteraturområdet. Regionbiblioteket driver även kultur i vården-verksamhet, vilket omfattar de tre sjukhusbiblioteken Umeå, Skellefteå och Lycksele.

Musik, teater och dans

I länet finns ett flertal musikstudios med anseende och ett flertal musikfestivaler såsom Trästockfestivalen i Skellefteå, Inlandsbanefestivalen i Storuman, Umeå Jazzfestival, House of metal, folkmusikfestivalen Umefolk i Umeå och Holmöns visfestival.

I regionen finns ett av Sveriges fem operahus – NorrlandsOperan AB som ägs till 60 procent av Region Västerbotten och till 40 procent av Umeå kommun. NorrlandsOperan har ett regionalt ansvar att producera, främja, stärka och utveckla opera, musikteater, musik, dans och annan scenisk verksamhet i regionen. I uppdraget ingår även den regionala danskonsulentverksamheten och den regionala musikverksamheten.

Dans i Västerbotten och Norrlandsoperan Dans är viktiga aktörer för att stödja det fria danslivet. Även Danscentrum Norr skapar möjligheter för konstnärligt arbete. Dans i Västerbotten handlägger även det regionala turnéstödet för dansgrupper enligt gällande riktlinjer.

I regionen finns Västerbottensteatern AB, som har sin bas i Skellefteå, samt ett flertal fria teatrar. Regionens teatrar har en omfattande turnéverksamhet, både inom Västerbottens län och i andra delar av Sverige. Västerbottensteatern har ett regionalt ansvar att producera, främja, stärka och utveckla teater och annan scenisk konst i regionen.

Riksteatern Västerbotten är huvudman för den regionala konsulentverksamheten inom teaterområdet och arbetar för att främja tillgången till ett mångsidigt och kvalitativt scenkonstutbud i hela länet, särskilt för barn och unga. Riksteatern Västerbotten handlägger det regionala turnéstödet för fria teatrar enligt gällande riktlinjer.

Giron Sámi Teáhter är en turnerande institutionsteater med huvudsäte i Kiruna samt verksamhet för ungdomar i Tärnaby. Giron Sámi Teáhter är organiserad som en ideell förening vars medlemmar till största delen består av sameföreningar och samiska organisationer.

Teatercentrum Norra erhåller regionala medel från Region Västerbotten, Region Jämtland Härjedalen, Landstinget Västernorrland och Norrbottens läns landsting. Teatercentrums verksamhet syftar till att skapa bättre förutsättningar för sina medlemmar, teatrar och individer, att utöva fri professionell teaterkonst.

Bild och form

I Västerbotten verkar drygt 130 professionella bildkonstnärer och konsthantverkare. De flesta konstutövare är egenföretagare och arbetar, förutom med sin egen konstnärliga praktik, även med att

undervisa, medverka som konsulenter och experter i olika konstsammanhang, arrangörer, initiativtagare till projekt, program och konstnärsdrivna plattformar.

Sveriges Konstföreningar Distrikt Västerbotten omfattar cirka fjorton konstföreningar och 3000 medlemmar. Länets konstföreningar står för en betydelsefull del av infrastrukturen på konstområdet och vars utställningar ofta arrangeras på biblioteken.

Konstfrämjandet Västerbotten är en ideell förening vars medlemmar utgörs av folkrörelseorganisationer och föreningar inom Västerbottens län. Konstfrämjandet Västerbotten uppstår ett årligt verksamhetsanslag för bland annat konstbildande verksamhet och har även uppdraget att bedriva regional konstkonsulentverksamhet.

Konstnärscentrums nordligaste förening är KC Nord som återkommande arrangerar branschdagar för konstområdet i syfte att belysa konstens villkor och utvecklingsmöjligheter i norra Sverige.

Offentligt finansierad utställningsverksamhet sker i MAN museum Anna Nordlander, Skellefteå konsthall, Umeå konsthall, Galleri Alva, Västerbottens museum, Bildmuseet, Vita kuban (NO). Konstvägen Sju Älvar är en 35 mil lång konstutställning, från kusten i Holmsund till Borgafjäll.

Galleri Alva är ett samarbete mellan Region Västerbotten och Västerbottens läns landsting. Galleriet är en del av kulturcentrum Alva Kultur på Norrlands universitetssjukhus i Umeå och en plats för nyskapande, gränsöverskridande och undersökande konstnärliga uttryck.

Konstnärsdrivna gallerier, privata gallerier och konstföreningar med utställningsverksamhet finns i Dorotea, Lycksele, Nordmaling, Robertsfors, Skellefteå och Umeå. Exempel på konstnärresidens är IASPIS (Umeå) Ricklundgården Saxnäs, Ateljé A-M Örtträsk (priv.) AiR Bygdeträsk (priv.), Urfolksspår Granö. Galleri Verkligheten är ett icke-kommersiellt konstnärsdrivet projektrum för samtidskonst i Umeå som erhåller bidrag från Region Västerbotten, staten och kommunen. Galleriets verksamhet består av utställningar, föreläsningar och internationella samarbeten.

Det finns högskoleutbildningar vid Umeå Konsthögskola och förberedande utbildningar vid Umeå konsthögskola, Edelviks Folkhögskola och Solviks Folkhögskola.

Professionell filmverksamhet

Film i Västerbotten är regionalt resurscentrum för film och rörlig bild med uppgiften att stödja och bredda filmkulturen i Västerbottens län och främja utvecklingen av den audiovisuella branschen. Region Västerbotten är huvudman för den regionala konsulentverksamheten inom filmområdet.

I länet finns flera årligt återkommande filmfestivaler. Störst är Umeå europeiska filmfestival som arrangeras av Folkets Bio Umeå som även arrangerar festivalen I kvinnlig regi. Bland andra festivaler märks Ammarnäs dokumentärfilmfestival, Adak filmfestival, Umeå Arab Filmfest, Delliemaa-Sápmi Indigenous Film & Art Festival i Tärnaby, och VAFF som genomförs i Skellefteå i samarbete med Nordsken som ett led i att bygga upp Nordsken till ännu mer angelägen mötesplats för film.

Kulturella och kreativa näringar

Merparten av de kulturella och kreativa näringsidkarna i länet är enmansföretag, men även större verksamheter finns inom exempelvis förlagsbranschen, media, design och spelutveckling. Spelkulturen är en växande kulturform där utövarna har stor kunskap om teknik och digitalt berättande men också språk, historia och platser. Spelföreningar är idag viktiga kulturaktörer i länet och samverkan mellan dessa och andra kulturverksamheter kan utvecklas ytterligare.

Region Västerbotten avser under planperioden att revidera handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar. En handlingsplan innebär ett gemensamt ansvar inom flera politikområden, dels att tillhandahålla ett praktiskt stöd för att nå ut till de internationella marknaderna, och dels, att konkretisera en plattform/stödfunktion för pågående processer.

Region Norrbotten

Region Norrbotten ser som sin uppgift att förbättra förutsättningarna för professionella kulturskapare genom att samla mer kunskap, kartlägga näringarna och arbeta tvärpolitiskt med stödjande insatser. Frågan berör såväl kulturförvaltningar som näringslivsförvaltningar, regionalt såväl som kommunalt. Kommunerna i Norrbotten med högst antal kulturskapare per invånare är Jokkmokk, Luleå, Kiruna och Piteå. Dessa kommuner har alla konstnärliga utbildningar knutna till sina orter på folkhögskolenivå eller högskole-/universitetsnivå.

Kulturyttringar av olika slag ses i Region Norrbottens kulturplan som en slags tryckmätare, där kritik, innovativa tankar och det aktuella kan skapa en demokratisk diskussion och debatt. Grunden för konstnärlig verksamhet är konstnärens frihet och konstens egenvärde och legitimeras inte utifrån hur väl den kan bidra till uppnående av övriga politiska målsättningar.

Litteratur

På regional nivå verkar Regionbibliotek Norrbotten och Resurscentrum för litteratur. Regionbibliotek Norrbotten arbetar med biblioteksutveckling, läs- och skrivfrämjande samt litteraturförmedling, medan Resurscentrum för litteraturs verksamhet syftar till att lyfta litteraturen som konstform och underlätta författarskap, utgivning av litteratur och litteratursamverkan i Norrbotten. En stor del av resurscentrets verksamhet består av rådgivning riktad till länets författare, förläggare, litterära översättare och andra litteraturaktörer. I dagsläget erbjuds rådgivning inom framförallt finansiering, marknadsföring, samverkan, skrivande, e-böcker och egenutgivning.

Bild och form

Sedan 2013 tillämpar Region Norrbotten enprocents regeln. Region Norrbottens Konst ansvarar för inköp av konst och konstnärliga gestaltningar i regionens egna fastigheter och verksamheter.

Resurscentrum för konst arbetar med uppdragsförmedling, skapar utställningsmöjligheter och arrangerar fortbildning för att göra det ekonomiskt möjligt att bo och verka som professionell kulturskapare i Norrbotten. En viktig del i uppdraget är att verkställa att utlysningar sker på ett korrekt sätt och att verka för att MU-avtalet (konstnärers ersättning vid medverkan och utställningar) och bevaka att enprocents regeln i kommunerna följs.

Havremagasinet – Länskonsthall Boden är en av Sveriges största konsthallar. Här visas utställningar med lokal kulturhistorisk förankring tillsammans med nordisk och internationell samtidskonst. Havremagasinet verksamhet drivs av Havremagasinet Art Management Group, i ett samarbete mellan Bodens kommun och Region Norrbotten.

Konstmuseet i Norr – Länskonstmuseum Norrbotten i Kiruna öppnade 2018 i Kirunas nya stadshus och är resultatet av ett samarbete mellan Kiruna kommun och Region Norrbotten. Museet verkar

länsövergripande med utställningsverksamhet, program och pedagogisk verksamhet. Det nya länskonstmuseets verksamhet utgår från ett vidgat nutida konstbegrepp och präglas av en mångfald konstnärliga uttryck, medier och praktiker.

Musik

Länsmusikorganisationen Norrbottensmusiken erbjuder professionellt musikutbud med varierad repertoar för barn, unga och vuxna. Kontinuerliga turnéer genomförs i länets samtliga fjorton kommuner via konsertarrangörsavtal och etablerade konsertarrangörsnätverk. Utbudet produceras av verksamhetens fasta ensembler i Luleå och Piteå.

Det fria musiklivet i Norrbotten består till största del av frilansade deltidsmusiker som själva skapar sina speltillfällen i varierad omfattning. Kombinationen instrumentalpedagog, musklärare och frilansmusiker är vanlig och ger upphov till positiva synergier som till exempel lokala förebilder, ett ökat lokalt engagemang och naturlig publikföryngring. Endast ett fåtal frilansande musiker kan försörja sig på heltid i Norrbotten.

Musiklivet i Norrbotten kompletteras av en rad festivaler, bland annat Musikens makt i Luleå, Festspelelen i Piteå, Pitefolk Världsmusikfestival, Saltoluokta Folkmusikfestival, Kalottjazz & Bluesfestival i Haparanda-Tornio och Inlandsbanefestivalen.

Teater

Norrbottensteatern har 50 anställda med uppdrag att erbjuda professionell och högkvalitativ scenkonst med en varierad repertoar för barn, unga och vuxna. Norrbottensteatern har sin bas i Luleå och turnerar runt om i länet. Norrbottensteatern har ett nära samarbete med Teaterhögskolan i Luleå.

Tornedalsteatern är en communityteater vars repertoar innehåller både renodlad amatörteater och professionella produktioner. Teaterns grund är den tornedalska identiteten och språket meänkieli. Uppdraget är att synliggöra, skapa intresse för och öka kunskapen om den tornedalska kulturen, historien och meänkieli. Medlemskommunerna är Pajala, Övertorneå, Haparanda och Kiruna.

Giron Sámi Teáhter har påbörjat ett arbete med att skapa en samisk nationalscen på initiativ av teatern själv och Sametinget. Målet är en samisk nationalscen som skapar mervärde för den samiska gemenskapen.

Riksteatern Norrbotten arbetar med arrangörsutveckling i Norrbotten och har en anställd teaterkonsulent som arbetar strategiskt för att främja möjligheter till arrangerad professionell scenkonst för barn och unga samt vuxna i hela länet.

Dans

Dansen är ett litet scenkonstområde i Norrbotten i förhållande till teater och musik. Infrastrukturen behöver utvecklas på alla nivåer och förutsättningarna för professionella dansare att verka och bo i Norrbotten behöver förbättras. Sedan 2017 har ett regionalt dansråd uppdraget att utveckla samverkan mellan de organisationer och funktioner som har regionala dansuppdrag, och arbetar med att ta fram en handlingsplan för den långsiktiga utvecklingen av dansen i Norrbotten. I rådet ingår i dagsläget Dans i Nord, Norrbottens danskonsulent, Riksteatern samt ledning från kulturenheten Region Norrbotten.

Dans i Nord är Norrbottens regionala resurs- och utvecklingscentrum för dans. Verksamheten finansieras av Piteå kommun, Region Norrbotten samt Kulturrådet. Uppdraget är att arrangera, producera och förmedla professionell danskonst. Danskonsulentens uppdrag är att främja människors möjlighet att

möta dans och att bistå med sakkunskap i frågor som rör dansområdet. Danskonsulents är en länk mellan dansområdet och olika aktörer i samhället som skola, föreningsliv, kommuner och enskilda.

Danscentrum Norr är en förening för den fria danskonsten i norra Sverige. Centrumbildningen erhåller sina huvudsakliga medel från Kulturrådet men har även stöd från landsting/regioner och kommuner.

Kulturella och kreativa näringar

Turism och besöksnäringen har vuxit mest i Norrbotten de senaste åren och definieras som den nya basnäringen. Tillgångar som Havremagasinet, länskonstmuseet i Kiruna, konsthallar, konstaktörer samt bild- och formkonstnärer kan bidra till en utveckling av besöksnäringen.

Duodji är det hantverk och konsthantverk som tillverkas av samer och som utgår från samiska traditioner, formtänkande, mönster och färger. Uttrycket Sámi Duodji används också som ett äkthetsmärke för traditionellt samiskt hantverk och samiskt konsthantverk. Sameslödjestiftelsen Sámi Duodji är en nationell stiftelse och har sitt säte i Jokkmokk. Stiftelsen är huvudman för tre nationella utvecklare i Duodji och har verksamhetsmedel från Nämnden för hemslöjdsfrågor, NFH.

Det regionala filmbolaget Filmpool Nord har såväl det filmkulturella som det näringsinriktade uppdraget på filmområdet. Bolaget ägs gemensamt av Region Norrbotten och elva kommuner i Norrbotten. Filmpool Nord investerar i projektidéer och bedömer deras konstnärliga, publika och regionala kvalitet. Regionen är särskilt stark inom ljud från inspelning till efterbearbetning. Här finns en koppling mellan Luleå tekniska universitet med dess ljudingenjörsutbildning och filmutvecklingen i Norrbotten.

BD Pop är ett utvecklingsbolag, ett resurs- och produktionscentrum för populärmusik från Norrbotten med uppgift att stödja det fria musiklivet, regionala artister och musikproduktioner samt stärka musikbranschens utveckling. Bolaget ägs av Region Norrbotten samt kommunerna Boden, Jokkmokk, Luleå, Pajala, Piteå, Älvsbyn, Övertorneå. BD Popstudion är en viktig resurs och ett nav för samarbeten mellan länets musiker, låtskrivare, producenter och tekniker.

Internationella nätverk

Kulturskaparna mäts idag, mer än någonsin tidigare, i relation till den nationella och internationella nivån. Kontakter och utbyte mellan Norrbottens professionella kulturskapare och andra på nationella och internationella arenor är viktigt.

Residensverksamhet innebär att olika konstområden har möjlighet att skapa ett inflöde av konstnärlig inspiration genom att konstnärer utifrån kan verka i Norrbotten under en period. Inom musikområdet genomförs årligen kompositörsresidens som är kopplade till storbandet Norrbotten Big Band och till Norrbotten NEO, kammarmusikensembeln för nutida musik. Inom dansområdet har mindre dansresidens genomförts via Dans i Nord och här planeras för en utökad residensverksamhet där ett antal kommuner i länet involveras. Resurscentrum för konst bedriver ett treårigt residensprojekt tillsammans med kommuner och konstinstitutioner i Norrbotten. Havremagasinet konsthall har återkommande residensverksamhet och ett större Barentsprojekt pågår där konstnärer från olika länder deltar.

Konstnärspolitik på kommunal nivå

På den lokala nivån finns det ingen lagstiftning eller reglering kring konstnärspolitiken, men kommunerna ser i stor utsträckning konstnärer och kulturskapare som en resurs i samhällsutvecklingen. De regionala finansieringsmodellerna och nätverken har lett till att den bärande modellen kring konstnärliga verksamheter är samverkan mellan regionens kommuner och i länsöverskridande former.

Umeå

Enligt det kulturprogram som Umeå stad arbetat efter sedan 2010 ser man att det finns en hög professionell kompetens inom kulturinstitutionerna, musikskolan, de fria grupper på scenkonstområdet och bland alla enskilt yrkesutövande konstnärer. Dessa ses spela en avgörande roll för den konstnärliga kvaliteten och utvecklingen av konst- och kulturlivet i Umeå.

Umeå kommun är delägare och har ett betydande ansvar för Norrlandsoperan och Västerbottens museum, som båda har en hög professionell kompetens och ett stort regionalt ansvar inom sina respektive kulturområden. Norrlandsoperan utgör en av de viktigaste resurserna för hela norra Sverige för produktion och gästspel för opera, dans, musik, festivaler samt en symfoniorkester. Västerbottens museum är ett länsmuseum med ansvar för hela Västerbottens läns kulturhistoriska arv. Museets främsta uppgifter är att bevara, vårda och levandegöra kulturarvet för nutida och kommande generationer.

Umeå har goda utbildningsmöjligheter och många välutbildade konstnärer. Dessa behöver bättre möjligheter i form av fler arbetstillfällen, utställningar, ateljéstöd och arbetsstipendier för att kunna fördjupa och utveckla sin kompetens och bidra till att stärka Umeås nationella och internationella lyskraft i kulturvärlden.

Enligt sin strategi vill Umeå kommun:

- skapa bättre förutsättningar för kulturinstitutioner, musikskolan och fria grupper, ekonomiskt, lokalmässigt och konstnärligt för att kunna samverka, tillvarata och utveckla både de verksamma yrkesutövarna och de nya unga talangerna i kulturlivet
- utveckla och skapa fler utbildningsmöjligheter för verksamma musiker, sångare, dansare, skådespelare, filmskapare och kulturarrangörer
- skapa bättre möjligheter i form av fler arbetstillfällen, utställningar, ateljéstöd och arbetsstipendier för verksamma konstnärer i Umeå.

Luleå

Kulturnämnden i Luleå har i sin nyaste kulturplan fastställt att de kommer att fokusera på att stärka de enskilda konstnärliga uttrycksformerna för att uppnå fortsatt utveckling inom kulturens område. Detta sker genom ökad kvalitet och fördjupning av de olika konstnärliga uttrycken. De olika konstnärliga yttringarna och blandningar av dessa utgör grunden för konstnärlig verksamhet. Ges dessa möjligheter att utvecklas skapas ett större, bredare och mer kompetent kulturliv som genererar ytterligare kultur och kulturutövare. Utvecklingsområden är ökandet av fria medel för konstnärliga produktioner, kompetensutveckling inom offentlig konst, öka tillgången till kvalitativa scener och utställningsmöjligheter samt permanenta den internationella konstbiennalen.

Bild & form

Konsthallen i Kulturens hus erbjuder ett antal konstutställningar, bedriver pedagogisk verksamhet för främst målgruppen barn och unga samt är en viktig arena för LAB (Luleå Art Biennial) och festivalen Bok & Bild. Luleå kommuns ateljéstipendium gör det möjligt för en ung konstnär att utöva sin profession under ett år. 1 % regeln för konstnärlig gestaltning i det offentliga rummet har Luleå kommun tagit beslut om att följa. En viktig verksamhet är Konstnärernas kollektivverkstad, som genom att vara en kollektiv arbetsplats för konstnärer även fungerar som mötesplats och kompetenscentrum.

Dans

Danslivet i Luleå kommun har främst handlat om deltagarkultur inom dansföreningarna som ligger under både fritidsförvaltningen och kulturförvaltningen då dansen ses både som idrott och som konstform. Kulturens hus har genom sin gemensamma satsning tillsammans med Dans i Nord skapat en dansserie med ett kontinuerligt utbud av gästande professionella dansföreställningar. Genom behovet av professionell rörelsebaserad scenkonst, har den fria gruppen Dansinitiativet vuxit fram och har som mål att skapa kvalitativ och angelägen dans- och cirkuskonst för alla åldrar i Norrbotten.

Film

Film och filmkulturella området har genom Filmpools Nords rikstäckande produktionsverksamhet satt Luleå och Norrbotten på filmkartan. Filmpool Nord bedriver även en filmpedagogisk verksamhet riktad till barn och unga där man tillsammans arbetar fram animeringar, kort-, och dokumentärfilmer. Folkets bio erbjuder utöver filmvisningar, livesändningar från de stora operascenerna och filmfestivaler. I samarbete med Filmpool Nord och Kulturskolan har ett koncept tagits fram för att introducera skolbio i Luleå.

Bibliotek och litteratur

Luleå kommun har en väl utbyggd biblioteksverksamhet genom ett flertal bibliotek och två bokbussar. Regionbiblioteket Norrbotten stödjer samarbetet och arbetet med biblioteksutveckling. Litteraturen utvecklas även genom Luleås omfattande biblioteksplan.

Musik

Musiklivet i Luleå kommun är det största kulturområdet med en stor bredd av sångare, musiker och arrangörer. Viktiga scener för musik är Kulturens hus, Lillan, Ebeneser och Föreningsgatan 7. Större konserter arrangeras i Luleå Energi Arena och Coop arena. Luleå har ett antal återkommande musikfestivaler.

Teater

Teaterlivet i Luleå kommun har en väl utbyggd infrastruktur med Norrbottensteatern, Teaterhögskolan, tre fria teatergrupper samt amatörteaterföreningar, enskilda kulturskapare och arrangörer. En viktig del för de fria teatrarna är det arbete man gör genom Skapande skola, sjukhusclowner och det årligt återkommande arrangemanget Julkalendern. Teatern används inom olika samhällsområden för att utveckla andra yrkesgrupper.

Konst- och konstnärspolitikens förståelse och roll i Finlands kulturpolitik

Den finländska konstnärspolitikens formuleras och styrs främst av undervisnings- och kulturministeriet, och baseras på en relativt månggrenad lagstiftning.²⁹ Konstnärspolitikens mål är att säkra en mångfald av konstnärliga uttryck samt goda förutsättningar för konstnärlig verksamhet. Centrala aktörer är Centret för konstfrämjande, Finlands Filmstiftelse och den tredje sektorn.

Den konstnärspolitiska utredningen från 2018 betonar tre huvudsakliga utvecklingsområden:

- Konstens roll i samhället och dess kulturella, sociala, miljömässiga och ekonomiska effekter bör tydligare erkännas. Konsten bör ses om en del av en vidgad servicesektor och näring. Finansieringen av konsten bör öka och ansvaret tas även av andra sektorer.
- Finansieringen av konstnärlig verksamhet bör utvecklas genom strategiskt och ekosystemiskt tänkande. Strukturerna bör vara flexibla och tillåta långsiktig utveckling. De regionala strukturerna för konstens främjande bör stärkas.
- Konstnärlig verksamhet bör i högre grad uppfattas som ett arbete. Den investering som gjorts i konstnärlig utbildning bör utnyttjas mer. Konstnärernas möjlighet att livnära sig på sitt arbete måste förbättras.

Det aktuella regeringsprogrammet (2019) har fastställt målsättningen att öka sysselsättningen och förbättra arbetsvillkoren inom den kreativa sektorn samt stärka förutsättningarna för kultur. Specifika skrivningar om konstnärspolitikerna finns inte i regeringsprogrammet.³⁰

²⁹ Till dem hör upphovsrättslagen, lagen om statliga konstnärstipendier, lagen om Centret för konstfrämjande, lagen om statligt finansierat främjande av filmkulturen, Teater- och orkesterlagen samt lagen om extra konstnärspensioner.

³⁰ De insatser som gjorts rör främst de statsandelsstödda institutionerna samt scenkonstens fria sektor.

Konstnärspolitik på regional nivå

Hälften av de finländska konstnärerna och kulturskaparna verkar i huvudstadsregionen. Möjligheten att verka runt om i hela landet är ändå eftersträvansvärt för att tillgängliggöra konsten för alla medborgare (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017).

De statligt styrda strukturerna på regionnivå gällande konstnärspolitiska frågor innefattar Centret för konstfrämjande, Regionförvaltningsverket och NTM-centralerna. Väsentligt för konstnärernas närvaro och sysselsättning inom scenkonst och klassisk musik i regionerna är det statsandelstödda nätverket av kulturinstitutioner.

Det främsta ansvaret för konstnärspolitiken ligger hos Centret för konstfrämjande, som har regionala kontor på 11 orter i landet samt ett 40-tal länskonstnärer med utvecklingsansvar.

Regionalkontoret i Uleåborg ansvarar för landskapen Norra Österbotten och Kajana-land. Två länskonstnärer arbetar med mobilitet och mångfaldsfrågor, med den samiska konsten som ett fokus. En länskonstnär fokuserar på förmedling och sakkunskap med en specialisering på biokonst. I Norra Österbotten fördelades år 2018 medel till 109 sökanden vilket var 3,9 % av alla mottagaren av de statliga stipendiemedel som administreras av Centret för konstfrämjande (Taika 2019b, s. 19; 44).

Regionalkontoret i Vasa ansvarar för Österbotten, Södra Österbotten och Mellersta Österbotten. Två länskonstnärer fokuserar på förmedling och sakkunskap med en specialisering på fotokonst samt nordiskt samarbete. I Österbotten fördelades år 2018 medel till 42 sökanden, vilket är 1,5 % av alla mottagaren i hela landet (Taika 2019b, s. 19; 44).

NMT-centralen i Uleåborg och Vasa har som en av sina uppgifter att främja kulturen och den kreativa ekonomin. Ingentenda har några aktuella projekt som berör detta. Inte heller Business Finland-kontoren som verkar i NMT-centralernas närhet nämner något om kultursektorn.

Regionförvaltningsverkets kontor för norra Finland ligger i Uleåborg, och kontoret för västra och inre Finland ligger i Vasa. I deras ansvar för kultursektorn berör i första hand biblioteken, som kan söka särskilda regionala utvecklingsmedel.

Det statsandelstödda nätverket av kulturinstitutioner innefattar teatrar, orkestrar och museer både i Uleåborg och Vasa. Deras verksamhet ingår i avsnittet för den lokala konstnärspolitiken.

Norra Österbottens Förbund ser kulturen som en del av den regionala utvecklingen. Här nämns konsten som en del i livets alla skeden, i första hand som en del av social- och hälsovårdstjänster med syfte att stärka välbefinnandet hos regionens befolkning.

I en samlad visualisering av kulturens former inom regionen kan vissa konstnärspolitiska aspekter skönjas. I vilken grad som det regionala förbundet deltar i samfinansiering av verksamheterna framkommer inte. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2019b, Rytkönen 2018, Kerätär 2019.) Visualisering innehåller:

- 29 allmänna bibliotek och 12 biblioteksbuskar
- 2 museer med stadsandelstödet
- 9 biografier och 3 filmfestivaler
- 7 konstnärresidens
- regionala center för dans, fotografi och film
- 5 professionella teatrar
- 1 symfoniorkester
- 46 kulturfestivaler av olika slag.

De regionala centra för dans, film och fotografi är tredje sektorns organisationer, med olika historia och status. De har ett visst statligt stöd, och ett mångsidigt samarbetsnätverk regionalt och lokalt.

Uleåborgs filmcentrum verkar i kulturhuset Valve med en biograf, ett arkiv och ett specialbibliotek. Föreningen är grundad 1973 och har som mål att främja filmkulturen i hela norra Finland. Verksamheten är såväl riktad till professionella även internationellt och till barn, med bl.a. en årligt internationell barnfilmsfestival.

Det nordliga regioncentret för dans fungerar på fyra orter, varav Uleåborgs danscentrum Jojo är en aktör. Jojo är ett produktionscenter för professionell samtidsdans, som har ett internationellt publikt program, ett dansresidens samt en årlig festival.

Det nordliga centret för fotografi, Photo north, fungerar i samarbete med Uleåborgs stad som ett sakkunnigcentrum för norra Finland och Barents. Utöver utställningsverksamheten i kulturhuset Valve, erbjuder centret stöd till professionella inom fotografikonsten, samt upprätthåller ett specialbibliotek.

Som en del av förberedelserna för Uleåborgs ansökan om att bli europeisk kulturhuvudstad 2026 har en kartläggning gjorts om konstnärresidens i regionen. Kartläggningen har identifierat ett 10-tal fungerande residens av olika slag och ett antal som är under planering. Konstnärresidensens betydelse både för professionella utövare och för livaktigheten i städer och regioner har relativt nyligen uppmärksammats inom regionen. Olika former av verksamheter har väldigt olika inriktningar och blandade finansieringsformer.

Österbotten

Det gemensamma kulturprogrammet för Österbottens förbunds och Södra Österbottens Förbund för Utbildning och Kultur (SÖFUK) har som vision att ha kulturen integrerad i samhället, att alla har tillgång till mångsidig kulturverksamhet samt att det finns ett brett spektrum av kunniga konst- och kulturproducenter.

En av målsättningarna är att stärka konst- och kulturutbildningarna på alla nivåer, vilket ses bidra till att utveckla och stärka kulturarvet och identiteten i landskapet. Detta skall ske i ett samarbete mellan konstnärsnätverken, konstnärsresidens och konstföreningar, vilket ses ge stöd både till de professionella aktörerna och utvecklandet av utbildningarnas innehåll, samt även yrkesutövningen och företagsamheten inom de kreativa branscherna.

Inom litteraturens område betonas undervisning i ordkonst som stärker språkkänslan och berättarförmågan. Bokmässor och litteraturfestivaler bör utvecklas som fora för den österbottniska litteraturen.

Konstnärsresidensverksamheten ses som ett utvecklingsområde särskilt inom Mittnorden området. Samspel och aktiviteter mellan professionella utövare ger lokala utövare möjligheter till internationella kontakter.

Målet är att öka företagsamheten på kulturområdet och försöka bredda finansieringsstrukturerna till olika förvaltningsgrenar. Särskilt nämns medie- och filmproduktionen, design och hantverk samt kultur- och naturturismen.

Österbottens förbund är del av det europeiska Craft Code-projektet kring hantverk, samt i Baltic Sea Culture Cities. SÖFUK upprätthåller konstnärsresidenset Stundars, delar ut ca 50 000 euro i kulturstöd årligen samt är aktiva i Mittnorden-kommittén. De deltar även i litteraturevenemanget LitteraTur- och Retur, som är ett samarbete med aktörer i svenska Västerbotten.

Yrkeshögskolan Novia i Jakobstad och yrkeshögskolan i Seinäjoki har program för kulturproduktion och entreprenörskap. På Novia i Jakobstad finns även utbildningar inom bildkonst, musik, formgivning och pedagogik inom scenkonst och musik.

I Vasaregionen verkar det samkommunägda bolaget Vasek. Bolaget ägs av kommunerna Vasa, Korsholm, Malax, Laihela, Storkyro, Korsnäs och Vörå, och arbetar för regional utveckling. Inom Vasek gjordes 2010 en kartläggning av musikbranschen i regionen med förslag om hur hela musikfältets ekosystem kunde stärkas (Vasek 2010). Även om det inte finns att tillgå information om eventuella insatser, framgår det att regionen då hade ett aktivt musikliv inom såväl den kommersiella, den offentliga som den tredje sektorn.

I regionen fungerar två filmcentrum, som i samarbete förser hela regionen med information om filmkultur både på finska och på svenska. Filmcentrum Botnia arrangerar filmmöten, seminarier och festivaler, samt arbetar med arkivering, forskning och mediapedagogik. Finlandssvenskt Filmcentrum arbetar för en levande filmkultur på svenska, och har ett regionalkontor i Vasa.

Regionala danscentret i Österbotten tillhör det landsomfattande regionala danscenträtverket sedan 2010 och är verksam i Österbottens tre regioner; Österbotten, Södra Österbotten och Mellersta Österbotten. Verksamheten är helt tvåspråkigt. Centret främjar danskonstnärernas sysselsättning i regionen och arbetar med att synliggöra dans för att dansen blir tillgänglighet för alla. Regionala danscentret arrangerar föreställningar, gästspel, seminarier, verkstäder, fungerar som förmedlingsbyrå och informationscenter för dans.

Wasa teater är en samfinansierad professionell teater med svenskspråkig repertoar. Den har hela regionen som sitt arbetsfält. Förutom teaterhusets egna scener i Vasa finns ett antal regionscener runtom i Österbotten, som består främst av ungdomsföreningars och hembygdsföreningars lokaler.

Lokalt ansvar för konstnärspolitiken

I den nya lagen om kommunernas kulturtjänster finns det för första gången artikulert ett ansvar för att skapa förutsättningar för professionellt konstnärligt arbete och professionell konstnärlig verksamhet. Lagen trädde i kraft 1.3.2019 och dess genomförande är ännu i ett utvecklingsskede.

Uleåborg

I sin nya kulturstrategi (Kulttuuristrategia 2030) betonar Uleåborgs stad att de professionella utövarna av konst och kultur är centrala aktörer i den "kulturklimatförändring" som staden vill genomföra. Staden vill möjliggöra konstnärlig verksamhet, men även sammanföra näringslivet och den kreativa sektorn allt mer som en del av den regionala ekonomin. Målen skall nås genom att:

- aktivt skapa samarbetsformer och arbetsutrymmen för professionella inom konst och kreativa branscher
- öka bidragsfinansieringen av professionella konstnärers verksamhet och kultursektorns internationalisering
- skapa verksamheter som förbättrar de professionella utövarnas sysselsättning inom stadens olika verksamhetsområden samt inom den privata sektorn
- påbörja handledande verksamhet som stöder konstnärer och kulturorganisationers projektverksamhet och finansieringskontakter

- skapa nya och oväntade kontakter mellan konst, vetenskap, business och teknologi
- genom sin eventpolitik stödja egenartade produktioner året om.

Uleåborgs huvudbiblioteket har ett ansvar som landskapsbibliotek. I staden finns ytterligare 23 bibliotek och det regionala biblioteksnätverket samlar närmare 50 bibliotek totalt. Programsamarbete sker med Uleåborgs författarförening.

Musei- och vetenskapscentret Luuppi är ansvarsmuseum för såväl museiväsendets, kulturmiljöuppdragets som konstmuseiverksamhetens utveckling i regionen.

Uleåborgs konstmuseum fungerar som en del av Luuppi, med utställningsverksamhet även av samtida konstnärer. Museet har även ansvar för integration av konst i byggnation enligt 1 %-regeln.³¹

Staden har två scenkonstinstitutioner som även får stöd genom statsandelstödet och har anställd konstnärlig personal. Uleåborgs symfoniorkester har 61 professionella musiker och leds av den svenske kapellmästaren Johannes Gustavsson. Uleåborgs stadsteater är ett bolag ägt av staden, och har ett 30-tal anställda i den konstnärliga ensemblen. Uleåborgs stad äger även en musikfeststiftelse som driver flera årliga musikfestivaler.

Staden stöder ett antal organisationer inom den tredje sektorn och har ingått ett kompanjonsavtal med ett 15-tal. Bland dem finns utöver de regionala film, foto och danscentrerna även Uleåborgs författarförening, Uleåborgs serietecknares förening och Uleåborgs konstnärsförening.

Konstnärsföreningen upprätthåller ett artotek och ett galleri där konstnärer kan visa sin konst mot avgift.

Staden delar ut ateljéstöd till ca 50 konstnärer, år 2019 sammanlagt 56 000 euro.³²

³¹ Uleåborg antog 1 % regeln redan 1960. http://prosenttitaide.ouka.fi/tietoa/prosenttitaide_oulussa.php

³² Utöver konst- och kulturinstitutionernas finansiering riktas kulturstöd från Uleåborgs stad till kulturkompanjerna (sammanlagt 760 000 euro per år) samt andra kulturbidrag (ca. 197 000 år 2019). Genom fonden Oulun valistustalorahasto fördelades ytterligare ca 75 000 euro till konstnärliga produktioner. (Oulun kaupunki 2019c.)

Vasa

Vasa stads kultur- och idrottsprogram nämner inte konstnärer eller kulturskapare i sin planering. Kommunen upprätthåller ändå traditionsenliga bidragsformer för konstnärer i form av lokalstöd.³³

I Vasa finns biblioteksverksamhet på ett tiotal platser. Vasa stadsbibliotek har ett regionalt ansvar för branschutveckling i Österbotten, Södra Österbotten och Mellersta Österbotten.

Staden har tre scenkonstinstitutioner som även får stöd genom statsandelstödet och har anställd konstnärlig personal. I Vasa stadsorkester spelar 31 musiker, Vasa teater har 29 anställda inom den konstnärliga personalen (inkl. gästande) och Vasa Stadsteaters ensemble består av 28 anställda (inkl. gästande).

Konstmuseiverksamheten är en del av stadens museicenter där huvudmuseet är det kulturhistoriska Österbottens museum. Kuntsi konstmuseum visar samtida konst. Vasa museicenter är ansvarsmuseum för såväl museiväsendets, kulturmiljöuppdragets och konstmuseiverksamhetens utveckling i regionen.

Vasa konsthall olika former av visuell kultur. Konstnärer kan visa sin konst mot avgift i gallerier som IBIS och Black Wall.

Vasa stad har sedan 1960 antagit enprocentregeln för sin byggnation och strävar efter att utöka den även till social- och hälsovårdssida.³⁴

Det finns få verksamma inom den kreativa sektorn och den uppfattas vara i behov av att utvecklas.³⁵

³³ Telefonsamtal med Sanna Bondas. Det totala stödet till kulturverksamhet utanför institutionerna är 80 000 euro.

³⁴ Även om Vasa stad antog principen om 1%-regeln redan 1960, har någon systematisk applicering av den inte skett (Karttunen & Herranen 2013).

³⁵ Telefonsamtal med Sanna Bondas. Hon nämnde särskilt potentialen i kulturturismen.

4 SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

Det här arbetspapperet sammanfattar en jämförande studie av kulturpolitiskt utövande i Finland och i Sverige. Kulturpolitiken har i de båda länderna sin grund i den nordiska kulturpolitiska modellen, som traditionellt karakteriseras av främjandet av konstens och kulturens tillgänglighet och tillgång runtom i hela landet.

Samtidigt präglas Finland och Sverige av flera historiska skillnader som bland annat hör samman med frågor om kulturell mångfald och mångkulturalitet. Finland är historiskt sett ett utflyttarland, med Sverige under det senaste seklet tagit emot stora mängder av inflyttande grupper av olika slag. Även förhållningssätten till exempelvis ländernas nationalspråk, nationella minoritetsspråk och minoritetsgrupper är olika.

I studien granskades likheter och skillnader i kulturpolitiskt utövande ur en lokal synvinkel. Som fokus för studien valdes fyra städer: Uleåborg, Vasa, Umeå och Luleå. De är i många avseenden relativt lika. De är grundade under samma tidsperiod och ligger vid ländernas nordligaste kustområden, på ganska lika avstånd från huvudstaden. Alla fyra städerna är universitetsstäder, med egna profiler och inriktningar.

Vi gjorde en jämförelse av städerna utifrån fyra kulturpolitiska teman:

- **Kulturpolitikens offentliga strukturer:** hur är städernas och regionernas kulturförvaltningar strukturerade?
- **Centrala kulturaktörer och kulturtjänster:** hur har städerna valt att organisera sina kulturtjänster i praktiken?
- **Kulturell mångfald:** hur hanterar man kulturell mångfald i de lokala och regionala strukturerna?
- **Konst- och konstnärspolitiska lösningar:** hur ser man på konstnärernas position och betydelse ur ett lokalt och regionalt perspektiv?

De två första – kulturpolitikens offentliga strukturer samt centrala kulturaktörer och kulturtjänster – hör samman med kulturpolitikens lokala strukturer och förutsättningar. De två senare – kulturell mångfald samt konst- och konstnärspolitiska lösningar – kopplas å sin sida till aktuella kulturpolitiska diskussioner i de båda länderna. Diskussioner om mångfald har förts i allt ökande grad och aktuella utredningar om konstnärspolitiken har genomförts i de båda länderna. Även betoningen på utvecklandet av kreativa näringar har haft en åverkan på hur kulturpolitiken förhåller sig till konstnärligt utövande.

Redan i början av studien stod det klart, att det lokala kulturpolitiska utövandet inte är enkelt att avgränsa, utan att det lokala på många sätt är sammanbundet med de inramningar det får av regionala och nationella strukturer. Dessa inramningar visade sig vara väldigt olika i de båda länderna, vilket är avgörande för mycket av de olika förutsättningarna för den lokala kulturpolitiken.

Den regionala nivån i de kulturpolitiska förvaltningsstrukturerna är betydligt starkare i Sverige än i Finland. Den 2011 införda nationella kultursamverkanmodellen mellan staten och regionerna kanaliseras inte enbart kulturfinansieringen genom regionala strukturer. Regionerna koordinerar även upprättandet av kulturplaner i samarbete med kommuner och utövare inom den kreativa sektorn. Genom kulturplanerna definieras de strategiska tyngdpunkterna för arbetet inom den regionala och lokala förvaltningen mycket mer precist i Sverige än i Finland. I Finland är strukturen för den regionala förvaltningen mycket mer splittrad.

Den nationella nivån är i de båda länderna en väsentlig inramning för den lokala kulturpolitiken. I Finland sker den nationella styrningen främst genom lagstiftningen: i kommunerna gäller lagen om kommunernas kulturverksamhet. Sveriges kulturpolitik är i mindre omfattning stiftad i lag, men såväl de regionala som de lokala kulturpolitiska nivåerna styrs av de parlamentariskt beslutade nationella kulturpolitiska målen.

Studien visade sammanfattningsvis, att de offentliga strukturerna för de fyra granskade städernas kulturpolitik samt centrala kulturpolitiska aktörer och kulturtjänster i mångt och mycket är lika. De avspeglar så de gemensamma grunderna för ländernas kulturpolitik.

Den största skillnaden syns i den position som den regionala förvaltningen har. I Sverige fungerar den regionala förvaltningen, till skillnad från Finland, som en central finansierare av kulturverksamheten och som arrangör av kulturtjänster även på den lokala nivån. De svenska regionerna har, till skillnad från Finland, beskattningsrätt, vilket leder till att finansieringen av kulturen kan kanaliseras genom tre förvaltningsnivåer. Ansvaret för kulturverksamheten och kulturtjänsterna har således i Sverige fördelats över en bredare förvaltningsgrund än i Finland.

Att göra jämförelser av olika städernas och kommuners kulturbudgetar är vanskligt redan inom samma land. Summorna påverkas på många sätt av kommunernas regionala och sociala strukturer, förvaltningsstrukturer, sätt att bokföra kostnader samt sätt att organisera verksamheter. De olika kategorierna inom kostnadsuppgifterna påvisar ändå, att kulturfinansieringen i Uleåborg och i Vasa har en betoning på institutionerna: den största delen av finansieringen allokeras till biblioteken samt konst- och kulturinstitutionerna. I Umeå och i Luleå allokeras mest medel till allmän kulturverksamhet, vilket

främst möjliggör verksamheter för konst- och kulturföreningen samt professionella utövare.

Studien visade tydligast att regionindelningen och regionernas betydelse för utövandet av den lokala kulturpolitiken skiljer sig mellan Finland och Sverige. I Sverige är regionerna tydligt avgränsade områden. I Finland är regionalitet avgränsad mindre tydligt och den regionala förvaltningen präglas av flera aktörer. Den lokala kulturpolitiken styrs inte i någon större utsträckning av den regionala nivån.

Kulturpolitiken påverkas även av andra regionala aspekter. De svenskspråkiga områdena och dess kommuner (Svenskfinland) har egna kulturpolitiska organ och kulturplaner, som kommer till uttryck i det tvåspråkiga Vasa. En central regional och kulturpolitisk dimension ges också av Sápmi-området som räcker över de båda ländernas territorium. Det ger utslag i det kulturpolitiska utövandet främst på den svenska sidan, i både Umeå och Luleå.

De här dimensionerna av regionalitet visar att lokala och regionala identiteter inte nödvändigtvis följer förvaltningens gränser (se bla. Zimmerbauer & Paasi 2013). De regionala aspekternas koppling till frågor om kulturell mångfald, och dess betydelse för utövandet av regional kulturpolitik framstår som ett utforskat område.

Såväl i Sverige som i Finland har konstnärerna och konstnärligt utövande traditionellt varit centrala teman i kulturpolitiken. När det gäller konst- och konstnärspolitiska lösningar visade det sig, att den lokala konstnärspolitiken i Sverige kategoriseras och följs upp främst genom kultursamverkansmodellens linjedragningar.

I Finland finns inte motsvarande styrning av konstnärspolitiken, även om den förnyade lagen för kommunernas kulturverksamhet förväntar konstnärspolitiska lösningar av kommunerna. I Sverige är framförallt strukturerna för förverkligandet av enprocentsregeln betydligt mer förankrade även lokalt än i Finland. I Sverige är även tredje sektorns organisationer på konstområdet betydligt mer etablerade och förankrade såväl på nationell, regional som på lokal nivå.

På samma sätt är modellerna och möjligheterna till samarbeten mellan kommunerna, regionerna och andra aktörer mer strukturerade genom den svenska samarbetsmodellen. De här skillnaderna mellan länderna speglas tydligt i intressebevakning- och stödstrukturerna för de professionella konstutövarna och deras branschorganisationer. Konstnärernas verksamhetsförutsättningar har ur den lokala kulturverksamhetens synvinkel helt olika grunder i de båda länderna.

I Sverige förutsätter kultursamverkansmodellen samarbeten mellan regionerna, kommunerna och de professionella kultur- och konstutövarna i förverkligandet av kulturplanerna. Betoningen på medverkan och delaktighet ligger främst på de professionella utövarna. I studiens båda finländska städer har kulturplanerna utarbetats främst med idén om delaktighet av de lokala innevånarna. Utgångspunkterna för det lokala

kulturpolitiska utövandet i de båda länderna påvisar så olika betoningar på vilka som önskas delta i riktandet och förverkligandet av kulturpolitiken. En jämförelse av beredningar av andra kommunala politiska program skulle ge en bild av vilken status som kulturpolitiken ges i sin helhet.

Utgångspunkten för den här studien var att granska i vilken grad den lokala kulturpolitiken utövas "enligt den svenska modellen". Studiens resultat påvisar, att ur den svenska modellens perspektiv, präglas den lokala kulturpolitiken av artikulerade målsättningar på alla nivåer av förvaltningen, definierad ansvarsfördelning och processer, målet att fungera i samverkan samt betoningen av den professionella konst- och kulturverksamheten. Konsten och kulturen uppfattas starkt som ett redskap för lokal utveckling.

Utvecklingsaspekten framhålls i allt högre grad även i Finland, där det pågått en långvarig planering av att reformera den regionala förvaltningen mot mer självständiga regioner – enligt den svenska modellen. Även de planerna betonar framtida behov av jämförelser mellan de två ländernas kulturpolitiska principer och praktiker.

KÄLLOR

- Aluehallintovirasto. 2018. Peruspalvelujen vuotta 2017 koskeva arviointi.
<https://www.patio.fi/pepa-2017> Besökt 25.3.2020
- Aluehallintovirasto. 2019a. Aluehallintovirastot.
<https://www.avi.fi/web/avi/aluehallintovirastot> Besökt 30.1.2019
- Aluehallintovirasto. 2019b. Tapahtumat ja koulutukset.
https://www.avi.fi/web/avi/tapahtumat-ja-koulutukset?p_p_auth=PQQHNdq8&p_p_id=8&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&_8_struts_action=%2Fcalendar%2Fview_event&_8_eventId=9548504 (Besökt 30.1.2029)
- Centrumbildningarna 2020. Sveriges fria yrkesverksamma kulturutövare.
<http://www.centrumbildningarna.se/> Besökt 7.2.2020
- Council of Europe. 1997. In from the margins. A contribution to the debate on culture and development in Europe. <https://rm.coe.int/0900001680085bfc>
- Duelund, Peter. 2008. Nordic cultural policies: A critical view. International Journal of Cultural Policy, 14:1, 7-24.
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 2019. ELY-keskukset. <http://www.ely-keskus.fi/web/ely/ely-keskukset> Besökt 30.1.2019
- Hallituksen linjaus maakunnille siirrettävistä tehtävistä. Neuvottelutulos 5.4.2016.
<https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/2287640/Hallituksen+linjaus+maakuntahallinnon+teht%C3%A4v%C3%A4t+5.4.2016/101bc0ea-ca53-43a8-9252-c66e073bfe80> Besökt 25.3.2020
- Hallitusohjelma (Regeringsprogrammet). 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. (Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle.)
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161931>
- Haveri, Arto. 1997. Aluehallinto muutoksessa. Tampereen yliopisto.
- Hedman, Therese. 14.12.2018. Luleås kulturplan klubbad. Vårt Luleå.
<http://vartlulea.se/arkiv/upplevelser/luleaskulturplanklubbad.5.29013f2e167a1227d042875.html> Besökt 25.3.2020
- Heiskanen, Ilkka. 2000. Kulttuurin julkinen rahoitus Suomessa – tilastot ja todellisuus. Rahoitustilastojen käyttökelpoisuudesta ja 1990-luvun rahoitustilanteesta taide- ja kulttuurilaitosten kannalta. TaiLa-projektin julkaisuja. Nykypaino: Helsinki.
- Kangas, Anita & Pirnes, Esa. 2015. Kulttuuripoliittinen päätöksenteko, lainsäädäntö, hallinto ja rahoitus. Teoksessa Heiskanen, Ilkka, Kangas, Anita & Mitchell, Ritva (toim.): Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö. Tietosanoma: Helsinki.

- Kangas, Anita & Ruokolainen, Vilja. 2012. Toimintamalli muutoksessa – tutkimus kuntien kulttuuripalveluista. Cuporen verkkojulkaisuja 16/2012. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore.
- Kansalliskielistrategia. Nationalspråkstrategi. Valtioneuvoston kanslia julkaisusarja 4/2012.
https://vm.fi/documents/10616/622970/J0412_Kansalliskielistrategia.pdf/d45d6559-81fd-4f6f-b2f1-3e259621603c/J0412_Kansalliskielistrategia.pdf?version=1.0
- Karttunen, Sari & Herranen, Kaisa. 2013. Prosenttiperiaatteen toteutuminen ja julkisen taiteen hankintamallit 20 suurimmassa kaupungissa. Julkaisussa Taidetta arkeen. Ehdotus valtion keinoiksi edistää prosenttiperiaatetta osana julkista rakentamista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:5.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75286/TaidettaArkeen_liitejulkaisu_okm5.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Kerätär, Kaisa. 2019. PoP-AIR Pohjois-Pohjanmaan taiteilijaresidenssiverkosto. Oulu2026-hanke / Pohjois-Pohjanmaan liitto. <https://www.waria.fi/wp-content/uploads/2019/04/pop-residenssiverkostoselvitys.pdf>
- Konstfrämjandet 2020. Om oss. <http://konstframjandet.se/om/om-konstframjandet/>
Besökt 7.2.2020
- Kulturplan för Norrbotten 2018–2021.
<https://www.norrbotten.se/publika/ku/stku/Kulturplan/Kulturplan%20f%c3%b6r%20Norrbotten%202018-2021%20-%20webb.pdf>
- Kulturpolitiskt program for Umeå kommun.
<https://www.umea.se/download/18.2b39870a12b55e057578000379/1361887564706/Kulturpolitiskt+program++100608.pdf>
- Kulturprogram Österbotten – Pohjanmaan kulttuuriohjelma 2018-.
<https://www.obotnia.fi/assets/1/Extranet-kulttuurilautakunta/Kulturprogram-Kulttuuriohjelma-2018.pdf>
- Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga kulturpolitiken 1974:28.
<https://data.riksdagen.se/fil/0A2DBA0E-37B8-4C95-A0D1-76B66D6A0489>
- Lahtinen, Emmi, Jakonen, Olli & Sokka, Sakarias. 2017. Equality and accessibility in Finnish cultural policy. Cupore fact sheet.
https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tietokortit/cupore_factsheet_accessibility.pdf
- Luleå kommun. 2018a. Historia. <https://www.lulea.se/kommun--politik/fakta-kvalitet-jamforelser-och-statistik/fakta-om-lulea-kommun/historia.html> Besökt 14.7.2018
- Luleå kommun. 2018b. Miljoner till kulturen. <https://www.lulea.se/uppleva--gora/nyhetsarkiv/nyhetsarkiv/2018-01-24-miljoner-till-kulturen.html> Besökt 14.7.2018

- Luleå kommun. 2018c, Kultur- och fritidsförvaltningen. <https://www.lulea.se/kommun-politik/kommunens-organisation/forvaltningar/kultur-och-fritidsforvaltningen.html> Besökt 30.1.2019
- Luleå kommun. 2018d. Kulturplan 2019–2020. Fastställd i kulturenämnden 2018-12-13.
- Luleå kommun. 2019. Dansresidens. <https://www.lulea.se/kommun-politik/kommunens-organisation/forvaltningar/kultur-och-fritidsforvaltningen/lulea-dansresidens.html> Besökt 3.10.2019
- Luleå tekniska universitet. 2018. <https://www.ltu.se/ltu/Kontakto-oss/Lulea/Teaterhogskolan> Besökt 14.7.2018
- Lähteenmäki-Smith, Kaisa. 2002. Pohjoismainen aluehallinto ja sen uudistuspaieet. Nordregio Working Paper 2002:10. Nordregio - the Nordic Centre for Spatial Development. Stockholm.
- Majander, Mikko. 2019. Såsom i Sverige, Norden som förebild i den finländska politiska argumentationen. Tankesmedjan Magma. <http://magma.fi/wp-content/uploads/2019/06/119.pdf>
- Moisio, Sami, Kohvakka, Mikko & Norola, Meri. 2018. Kaupungin ja yliopiston vuorovaikutus Suomessa. Hallinnon tutkimus, 37(1), 22-36.
- Myndigheten för Kulturanalys. 2017. Vilken mångfald? Kulturstitutioners tolkningar av mångfaldsuppdraget. Rapport 2017:3. <https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/Vilken-m%C3%A5ngfald.-Rapport-2017-3.pdf>
- Myndigheten för kulturanalys. 2018a. Samhällets utgifter för kultur 2017. Kulturfakta 2018:5.
- Myndigheten för kulturanalys. 2018b. Kulturarbetare eller byråkrat. Regionala kulturkonsulenters roller och förutsättningar. Rapport 2018:3. <https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2018/10/kulturarbetare-eller-byrakrat.pdf>
- Opetusministeriö. 2003. Valtioneuvoston periaatepäätös taide- ja taiteilijapolitiikasta (Statsrådets principbeslut om konst- och konstnärspolitiken). Opetusministeriön julkaisuja 2003:20. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80487/opm20.pdf?sequence=1>
- Opetusministeriö. 2003b. Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriön julkaisuja 2009:12. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75641/opm12.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017a. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>

- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017b. Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivarannon tilasta ja tasosta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:51.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160374/okm51.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018a. Taide ja kulttuuri osana alueiden kehitystä. Näkymä vuoteen 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2018:20.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160801/OKM_20_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018b. Taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat: työryhmän esitys taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi.
<https://minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-598-3>
- Oulun ammattikorkeakoulu. 2019. Tietoa OAMKista. <https://www.oamk.fi/fi/tietoa-oamkista/oamkin-esittely/#koulutus> Besökt 30.1.2019
- Oulun kaupunki, 2017. Yhdessä kotoutuva Oulu Kotouttamisohjelma 2018–2021.
https://www.ouka.fi/documents/526368/0/Oulun_kotouttamisohjelma.pdf/2abb9df0-f683-4ae5-8ad3-63c34b89443c
- Oulun kaupunki 2018a. Oulu 1600-luku. <https://www.ouka.fi/oulu/oulu-tietoa/oulu-1600-luku> Besökt 14.7.2018
- Oulun kaupunki 2018b. Kulttuuriapurahat ja -avustukset 2018.
<https://www.ouka.fi/oulu/kulttuuri-ja-kirjastot/kulttuuriapurahat-ja-avustukset>
Besökt 26.2.2019
- Oulun kaupunki 2018c. Valovoimainen Oulu – Kaupunkistrategia 2026.
<https://www.ouka.fi/documents/52058/17394318/KaupunkistrategiaOulu2026+final.pdf/8426ea0a-4a9b-40ad-9ab4-2c3988125262>
- Oulun kaupunki. 2019c. Kulttuuriapurahat ja -avustukset.
<https://www.ouka.fi/oulu/kulttuuri-ja-kirjastot/kulttuuriapurahat-ja-avustukset>
Besökt 25.3.2020
- Oulun kaupunki 2020. Oulun kulttuuristrategia 2030.
https://www.ouka.fi/documents/64304/18330203/Oulun+kulttuuristrategia+2030_www_s.pdf/08ea3c06-6443-4e31-8d00-b3df7f39b491
- Oulun yliopisto 2019a. Humanistinen tiedekunta. <https://www.oulu.fi/hutk/> Besökt 23.9.2019
- Oulun yliopisto. 2019b. Opiskelijakaupunki Oulu.
<https://www.oulu.fi/yliopisto/opiskelijakaupunki-oulu> Besökt 30.1.2019
- Pitkänen, Ville, Saukkonen, Pasi & Westinen, Jussi. 2019. Ollako vai eikö olla? Tutkimus viiden kieliryhmän kiinnittymisestä Suomeen, Kielivähemmistöjen arvot ja identiteetit, Raportti 5. Suomen kulttuurirahasto & e2 Tutkimus, Helsinki.
- Pohjalainen 13.3.2019. Vaasa tukee kulttuuria 90 000 eurolla.
<https://www.pohjalainen.fi/uutiset/kulttuuri/vaasa-tukee-kulttuuria-90-000->

- [eurolla-uusi-kolmivuotinen-avustus-videlle-niista-suurimmat-skafferiet-ritzille-ja-elokuvakeskus-botnialle-1.2901576](#) Besökt 25.3.2020
- Pohjanmaan liitto 2019. Maakunnan suunnittelujärjestelmä.
<https://www.obotnia.fi/tietoa-liitosta/maakunnan-suunnittelujarjestelma/>
Besökt 7.2.2020
- Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2040.
<https://www.obotnia.fi/assets/1/Uploads/Maakuntasuunnitelma-2040.pdf>
- Pohjanmaan maakuntaohjelma 2018–2021.
<https://www.obotnia.fi/assets/1/Uploads/MAKO-final-liitteineen.pdf>
- Pohjois-Pohjanmaan liitto 2019a. Kulttuuri. <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/aluesuunnittelu/kulttuuri> Besökt 16.9.2019
- Pohjois-Pohjanmaan liitto 2019b. Kulttuuri lukuina. https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/aluesuunnittelu/kulttuuri/kulttuuri_lukuina Besökt 7.2.2020
- Pohjois-Pohjanmaan liiton strategia 2020. <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?2664>
- Pohjois-Pohjanmaan liiton talous ja toimenpidesuunnitelma 2019–2020.
<http://www.oulunkaari.org/ii/kokous/20182602-5-1.PDF>
- Regeringens proposition 2009/10:3. Tid för kultur.
<https://www.regeringen.se/49bb92/contentassets/5afd813ffae94dae91e9db0f8725c3b6/tid-for-kultur-prop.-2009103>
- Region Västerbotten. 2019a. Regionala kulturbolag.
<https://regionvasterbotten.se/kultur/regional-kultur/regionala-kulturbolag>
Besökt 25.3.2020
- Region Västerbotten 2019b. Remissutgåva. Kulturplan Region Västerbotten 2020-2023.
<https://www.regionvasterbotten.se/VLL/Filer/Remissutga%CC%8Ava%20Region%20Va%CC%88sterbottens%20kulturplan%202020-2023,%20RUN%20299-2019.pdf>
- Reina, Timo. 2012. Kahden tulen välissä – aluehallinnon tila ja tulevaisuus? Kunnallisalan kehittämissätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 85.
- Renko, Vappu. 2017. Suosituksista käytäntöihin Ruotsissa. Teoksessa Kraatari, Eliza: Suosituksista dialogisiin käytäntöihin. Kulttuuritoiminta politiikkadokumenteissa ja asiantuntijoiden tulkinnoissa. YFI-julkaisuja 3. Jyväskylän yliopisto.
- Renko, Vappu & Ruusuvirta, Minna. 2018. Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa IV. Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2016. Helsinki: Cupore ja Suomen Kuntaliitto.
- RIR 2019:10. Konsten att styra – regeringens styrning av kulturområdets institutioner. Riksrevisionen.
https://www.riksrevisionen.se/download/18.558889c7169bd7723e6599d/1553678943836/RiR_2019_10_ANPASSAD.pdf

- Rytkönen, Mikko. 2018. Kulttuurifestivaalien aluetaloudelliset vaikutukset Pohjois-Pohjanmaalla. Oulun yliopiston Kauppakorkeakoulu.
<https://www.businessoulu.com/media/2019/pdf/kulttuurifestivaalien-vaikutukset-pohjois-pohjanmaalla.pdf>
- Saukkonen, Pasi. 2013. Kulturpolitik och kulturell mångfald i fyra nordiska länder, i Vem får vara med? Perspektiv på inkludering och integrationi kulturlivet i de Nordiska länderna, Kulturanalys Norden. https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2018/02/Antologi_Vem-f%C3%A5r-vara-med_webb.pdf
- Saukkonen, Pasi. 2014. Vankka linnake, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripolitiikan viimeaikainen kehitys. Cuporen verkkojulkaisuja 23/2014.
- Saukkonen, Pasi. 2017. Kotoutumisen seurantajärjestelmän kehittäminen Helsingin kaupungilla. Tutkimuskatsauksia 2017. Helsingin kaupunki.
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_08_31_Tutkimuskatsauksia_2_Saukkonen.pdf
- Saukkonen, Pasi & Ruusuvirta, Minna. 2009. Toiveet, tavoitteet ja todellisuus - tutkimus kulttuuripolitiikasta 23 kaupungissa. Cuporen julkaisuja 15.
- SCB. 2002. Meddelanden i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik <https://www.scb.se/contentassets/60768c27d88c434a8036d1fdb595bf65/mis-2002-3.pdf>
- SCB. 2019. ”Befolkning efter födelseland och ursprungsland 31 december 2017” (XLS). Befolkningsstatistik. Statistiska centralbyrån. Besökt 28.8.2019
- SFS 2009:724. Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724
- SFS 2010:2012. Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20102012-om-fordelning-av-vissa_sfs-2010-2012
- SOU 2018:23. Konstnär – oavsett villkor? Betänkande av Konstnärspolitiska utredningen. Statens offentliga utredningar.
<https://www.regeringen.se/496594/contentassets/9e77d09ab00c405bb0998490511ff2f4/konstnar--oavsett-villkor-sou-201823.pdf>
- Strategi för det nordiska kultursamarbetet 2013–2020. Nordiska ministerrådet.
<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1104415/FULLTEXT01.pdf>
- Suomen Kulttuurirahasto 2015. Rahan kosketus – Miten taidetta Suomessa rahoitetaan. https://skr.fi/sites/default/files/skr7/tiedostot/Rahan_kosketus.pdf
- Suomen Kuntaliitto. 2018a. Lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle 26.11.2018, dnro 872/03/2018, Johanna Selkee.

- <https://www.kuntaliitto.fi/lausunnot/2018/he-1952018-vp-hallituksen-esitys-eduskunnalle-kuntien-kulttuuritoiminnasta> Besökt 12.12.2018
- Suomen Kuntaliitto 2018b. Kuntien kulttuuripalvelut.
<https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/opetus-ja-kulttuuri/kuntien-kulttuuripalvelut> Besökt 6.9.2018
- Suomen Kuntaliitto 3.4.2019. Kaupunkien ja kuntien lukumäärät ja väestötiedot
<https://www.kuntaliitto.fi/tilastot-ja-julkaisut/kaupunkien-ja-kuntien-lukumaarat-ja-vaestotiedot> Besökt 7.2.2020
- Sveriges konstföreningar 2020. Om oss. <https://www.sverigeskonstforeningar.nu/om-oss/> Besökt 7.2.2020
- SÖFUK 2019. Om oss. <https://www.sofuk.fi/index.php/verksamhet/om-oss> Besökt 23.9.2019
- Taike. 2019a. Kulttuurisen moninaisuuden ja liikkuvuuden kehittämisohjelma.
<https://www.taike.fi/fi/taideliikkuu> Besökt 7.2.2020
- Taike. 2019b. Taiken tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2018.
<https://www.taike.fi/documents/10162/52418/Vuositilasto+2018.pdf/4adfaaa3-1ed7-592e-c434-7e68eeca01df>
- TEAvisari 2019.
https://teaviisari.fi/teaviisari/content/file/239/Kulttuuri_perustaulukot_2019
- Tilastokeskus, 2020. Käsitteet, ulkomaalaistaustainen.
<https://www.stat.fi/meta/kas/ulkomaalaistaus.html> Besökt 25.3.2020
- Umeå kommun. 2016. Strategisk plan 2016–2018.
<https://www.umea.se/download/18.159c28515ded26ff4c23d40/1505821228877/Strategisk%20plan%202016-2028.pdf>
- Umeå kommun 2018a. Umeås historia 1300–1652.
<http://www.umea.se/umeakommun/kommunochpolitik/kommunfakta/umeashistoria/13001652.4.bbd1b101a585d704800065863.html> Besökt 14.7.2018
- Umeå kommun. 2018b. Strategi för jämställdhetsarbete i Umeå kommun.
https://www.umea.se/download/18.48d433ce165eec7b8e45d0c/1537781439801/Strategi%20f%C3%B6r%20j%C3%A4mst%C3%A4lldhetsarbete_2018.pdf
- Umeå kommun. 2019b. Kultur.
<https://www.umea.se/umeakommun/kulturochfritid/kultur.4.24495ffa11ce676967b800013358.html> Besökt 3.10.2019
- Umeå kommun. 2019c. Beviljat verksamhetsstöd från kulturnämnden till föreningar, festivaler och studieförbund 2019.
<https://www.umea.se/download/18.114cd9ba16868770acb672e/1548673595383/Beviljat%20verksamhetsst%C3%B6d%20kulturf%C3%B6reningar%202019.pdf>

- Umeå kommun 2019d. Musik.
<https://www.umea.se/umeakommun/kulturochfritid/kultur/musik.4.53d383fe142675f74e622bd.html> Besökt 3.10.2019
- Umeå universitet 2019 <https://www.umu.se/kontakta-oss/vara-campus/konstnarligt-campus/> Besökt 23.9.2019.
- UNESCO. 2001. Universal Declaration on Cultural Diversity.
http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/5_Cultural_Diversity_EN.pdf
- Vaasan ammattikorkeakoulu. 2019. Yksiköiden yhteystiedot.
http://www.puv.fi/fi/contact/yksikoiden_yhteystiedot/ Besökt 30.1.2019.
- Vaasan kaupunki 2018. Linnasta ja kirkosta kaupungin perustamiseen.
<https://www.vaasa.fi/linnasta-ja-kirkosta-kaupungin-perustamiseen> Besökt 14.7.2018.
- Vasa stad. 2019. Utredningsdel för Vasas integrationsprogram för åren 2019–2022.
https://www.vaasa.fi/uploads/2019/10/89d64716-vasa_stad_utredningsdel_for_integrationsprogram_sv.pdf
- Vaasa 2019. Ohjelmatyö. <https://www.vaasa.fi/ohjelmatyo> Besökt 14.7.2018.
- Vaasan yliopisto. 2019. Avaintiedot. <https://www.univaasa.fi/fi/about/facts/> Besökt 30.1.2019.
- Valovoimainen Oulu – Kaupunkistrategia 2026.
<https://www.ouka.fi/documents/52058/17394318/KaupunkistrategiaOulu2026+final.pdf/8426ea0a-4a9b-40ad-9ab4-2c3988125262>
- Vasek. 2010. Kartläggning av musikbranschen i Vasaregionen.
<https://www.vasek.fi/assets/Files/Uutiset-ja-ajankohtaiset/Musiikkiala/Ostrobothnia-Music-Scene-25.8-ny.pdf>
- Vision Luleå 2050.
<https://www.lulea.se/download/18.507f45bf161703c67d93c5e1/1520928529024/Lule%C3%A5%202050%20&%20riktningar.pdf>
- Västerbottens läns kulturplan 2016-2019.
<https://regionvasterbotten.se/VLL/Filer/V%C3%A4sterbottens%20l%C3%A4ns%20kulturplan%202016-2019.pdf>
- Västerbottensteatern 2019. Västerbottensteatern.
<http://vasterbottensteatern.se/teater/> Besökt 3.10.2019.
- Yrkeshögskolan Novia 2019. Campus Vasa. <https://www.novia.fi/om-oss/campus/campus-vasa/> Besökt 30.1.2019.
- Zimmerbauer, Kaj & Paasi, Anssi. 2013. When old and new regionalism collide: Deinstitutionalization of regions and resistance identity in municipality amalgamations. *Journal of Rural Studies*, Vol. 30, pp. 31–40.